

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Lexikologie a lexikografie užitečných rostlin s důrazem na introdukované druhy rostlin

Lexicology and Lexicography of Useful Plants with Emphasis on Introduced Plant Species.

OLOMOUC 2010 Vendula Dvořáčková

vedoucí diplomové práce: Mgr. Ondřej Kučera

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla veškeré použité prameny a literaturu.

Olomouc, 18. 5. 2011

Anotace

Cílem této práce bylo primárně zkoumat a porovnat odborné čínské názvy užitkových rostlin v ČLR a na Taiwanu. Výzkum probíhal na základě porovnání čínských názvů příslušných taxonů uváděných ve *Flora of China* a *Flora of Taiwan Checklist*¹, přístupných na internetu. Sekundárním cílem bylo porovnat tyto názvy s *Čínsko-českým, česko-čínským slovníkem* Jaromíra Vochaly². Nakonec byly aplikovány některé metody, které by mohly pomoci ke snazšímu osvojování si jmen užitkových rostlin v čínštině. Proto byly rostliny seřazeny do skupin dle použití což se ukázalo být vzhledem k slovo tvorbě relevantním. Čínské názvy v práci byly kalkovány do češtiny s ohledem na známé vlastnosti rostliny či její původ, což by mělo usnadnit případné zapamatování. Bylo zjištěno, že vědecké názvy rostlin v ČLR a na Taiwanu se úplně shodují v některých skupinách užitkových rostlin a to hlavně ve skupinách obilnin, a travních píceň, zatímco ve skupinách jako jsou textilní plodiny, rostliny pro získávání tříslovin či barviv je tomu naopak.

Proto by bylo vhodné vždy uvádět ve slovníkových heslech latinský název a také správné názvy jak v ČLR tak na Taiwanu, pokud se neshodují.

Klíčová slova: lexikologie, užitkové rostliny, ovoce, koření, obiloviny, luskoviny, Čína, ČLR, Taiwan, květena, škrobnaté rostliny, olejniny, textilní plodiny, pícniny, elastomery, pryskyřice, třísloviny, barviva, gummy, olejniny, drogy.

¹<http://www.efloras.org>

² VOCHALA, Jaromír. *Čínsko-český česko-čínský slovník*. Voznice: Leda 2003. 614 s.

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. Kučerovi za rady při vypracování práce, Doc. RNDr. Ph.D Petru Burešovi z PřF Masarykovy university za cenné rady v oblasti nomenklatury a hledání v botanických pramenech v době mého tamějšího studia a Ivě Zemanové za hodnotné připomínky, svatou trpělivost a laskavou pomoc při opravách práce.

Obsah:

Ediční poznámka.....	6
Úvod.....	7
Materiály a metody.....	8
1 Obiloviny.....	11
2 Luskoviny.....	12
3 Škrobnaté (hlíznaté) rostliny.....	14
4 Rostlinná sladidla.....	17
5 Olejníny.....	17
6 Ovoce.....	19
6.1 Názvy obsahující znak 番 fān.....	19
6.2 Názvy obsahující znak 梨 lí.....	20
6.3 Citrusy 柑桔 gānjú.....	20
6.4 Názvy obsahující znak 果 guǒ – plod.....	21
6.5 Názvy obsahující jméno země původu.....	22
6.6 Názvy obsahující znak broskev 桃 táo.....	23
6.7 Názvy obsahující slovo tykev 瓜 guā.....	24
6.8 Jiné.....	24
7 Koření a aromatické rostliny.....	27
8 Pochutiny.....	36
9 Omamné drogy.....	37
10 Textilní rostliny.....	38
11.1 Pícniny – trávy.....	40
11.2 Pícniny – luskoviny.....	44
11.3 Ostatní pícniny.....	47
12 Technické rostliny.....	48
12.1 Elastomery.....	48
12.2 Gumy a slizy.....	48
12.3 Prskyřice.....	48
12.4 Třísloviny.....	50
12.5 Barviva.....	52
12.6 Insekticidy.....	53
13 Rostliny jiného hospodářského významu.....	53
Diskuse a závěr.....	55

Resume.....	56
Seznam pramenů a literatury.....	58

Ediční poznámka

V práci byla k přepisu čínských znaků použita standardní čínská transkripce pinyin. Názvy rostlin ČLR jsou uváděny ve zjednodušených znacích, Taiwanské názvy jsou uvedeny v nezjednodušených znacích. Pokud se název rostliny používá rovněž na Taiwanu byly za lomítkem uvedeny nezjednodušené znaky. Pro zápis vědeckých názvů rostlin se standardně užívá kurziva.

Úvod

Botanika jako taková má poměrně blízko k jazykovědě a to zejména v oblasti názvosloví, které může připomínat prohloubené učení se slovíček, kdy ke každému správnému pojmu musíme také přiřadit plně odpovídající předmět, který dané slovo popisuje. Student botaniky se ale učí názvy pouze ve svém jazyce a latině, výjimečně anglicky, samozřejmě se od něj neočekává znalost názvu v jiných jazycích.

Na druhé straně stojí adept učení se cizího jazyka před úkolem správně pojmenovávat odpovídající věci. Jazyková správnost se jaksi rozumí sama sebou, ale pro samotného adepta jazyků je nezvladatelné, aby správně poznal všechny předměty, které pojmenovává. Zde se otvírá příležitost pro mezioborovou spolupráci a to konkrétně na poli botanické nomenklatury a lexikologie. Pro zjednodušení osvojování si těchto názvů a jim odpovídajících rostlin, by možná bylo vhodné kalkovat do češtiny čínská jména se zřetelem na známé vlastnosti a použití rostliny a její původ.

V národních jazycích existovalo často více slov, která označovala rostlinný druh, a naopak některá jednoslovná označení se vztahovala k více druhům apod. Rozvoj botaniky vyžadoval mezinárodní dorozumění alespoň co se herbářových položek a objevů nových druhů týče. Bylo tedy nutno vytvořit mezinárodně platné názvosloví. Pro tento účel byl zvolen latinský jazyk – jazyk vědců. Latinské názvosloví je sice mezinárodně srozumitelné, také však podléhá častým změnám s ohledem na to, jak pokračuje výzkum a přehodnocuje evoluční vztahy a příbuznost druhů. Často dokonce dochází k rozštěpení jednoho druhu do několika. Tyto nevyhnutelné změny ale bohužel jednotlivé národní jazyky nemohou dostatečně pohotově reflektovat. Proto se často stává, že se pro určitý druh se souběžně používá více názvů a neexistuje norma, která by určila jeden správný. V tomto případě se jako „norma“ používá pro národní jazyky nejčastěji květena (rozuměj knižní soupis rostlin) daného území. V případě České republiky není většina tropických a subtropických rostlin u nás pochopitelně pěstovaná a proto pro ně vlastně neexistuje ustálený název v češtině. V tom má území ČLR výhodu, protože většina užitkových rostlin se opravdu v ČLR (na Taiwanu) vyskytuje a tudíž je zahrnuta v květeně daného území.

Problematické je dále, obzvláště v oblasti užitkových rostlin, že se častěji více rozšíří jiný než oficiální název (pokud vůbec existuje) a opět jiný název (obvykle překlad z angličtiny) je využíván jako obchodní označení. Mohou tak vznikat mnohá nedorozumění, pokud se snažíme jména překládat přímo z jednoho národního jazyka do

druhého. V tomto případě funguje vědecké (tj. latinské) názvosloví jako lingua franca, která nám má daný úkol zjednodušit. Bohužel takto není mnohými autory slovníků chápáno a zpravidla nebývá uvedeno.

Práce by měla mimo jiné také dokázat to, že uvedení latinského názvu rostliny ve velkých a středních slovnících není nadbytečné, ba je to naopak nezbytné.

Oficiálně existuje sice jen jedna Čína (jde o to která) ale v praxi zjistíme, že také botanické názvosloví ČLR se zjevně na Taiwan zcela nevztahuje a pojmy se nekryjí, ba mnohdy znamená stejný výraz dvě různé rostliny. Cílem této práce proto je, zjistit, do jaké míry se tyto čínské názvy skutečně překrývají.

Domnívám se, že čínské názvy jsou často založeny na praktickém použití rostliny a proto, je v názvosloví relevantní, rozdělit tyto rostliny do skupin podle jejich využití.

Materiály a metody

Z existujících druhů užitkových kulturních rostlin byly vybrány ekonomicky a kulturně nejvýznamnější druhy, jenž podle Vavilova³ nepocházejí z východoasijského genového centra (tj. Nebyl kladen důraz na rostliny původně čínské). Ačkoli dnešní rozsah území ČLR zasahuje okrajově též do genového centra indomalajského, indického rostliny z těchto center nebyly považovány za původně čínské. Je nutno také zmínit, že u značné části kulturních rostlin je jejich původ otázkou značně problematickou a spornou. Část užitkových rostlin byla v Číně pěstována už od pradávna, ač se jedná o rostliny prokazatelně nečínského původu. Typickým příkladem je rýže a pšenice. Proto jsou zmiňovány pouze rostliny, jejichž import a původ je pokud možno doložen.

Vybrané druhy užitkových rostlin byly seřazeny do kategorií dle způsobu použití podle *Valíčka*. Důraz byl kladen na rostliny tropů a subtropů vybrané ze stejné publikace. Tyto druhy byly doplněny o užitkové rostliny mírného pásma (hlavně ovoce a obiloviny) dle vlastního uvážení.

Na problém v klasifikaci jsem narazila při definici ovoce a zeleniny. Veškeré dosavadní definice jsou značně vágní a navzájem se do jisté míry překrývají. Pro vlastní potřebu tedy byla vytvořena nová definice, založená na *Zahradnickém slovníku naučném*⁴ odpovídající navíc laické představě o ovoci. Tato definice zní: **Ovoce je souborný**

3VALÍČEK, Pavel. *Užitkové rostliny tropů a subtropů*. Praha: Academia 2002. s. 70

4 Kolektiv. *Zahradnický slovník naučný 4*. Praha: ÚZPI 1999.

název jedlých plodů, plodenství a semen různých kulturních i planých druhů dřevin a bylin sladké chuti. Takto byly mezi ovoce zařazeny např. tykve, ale už ne rajče a okurka.

Mezi užitkové rostliny v této práci **nejsou řazeny rostliny léčivé, energetické, medonosné, kulturně významné a okrasné,** protože tyto tvoří velkou samostatnou skupinu. Z důvodů přílišné rozsáhlosti práce byla **vynechána také skupina zelenin.**

Problematická je otázka členění do druhů u kříženců, kteří dnes tvoří ekonomicky nezanedbatelnou část užitkových rostlin (V latinském názvu se mezi jednotlivými slovy vyskytuje x). V tomto případě jsou často zmíněna zvláštní jména kříženců jako samostatné položky.

Práce nezachází do poddruhů a u některých početných rodů zmiňuje pouze rodové a nikoli druhové jméno. Pokud je označen pouze rod, nikoli druh (za jménem rodu uvedena zkratka sp.) používá čínština dodatečný znak 属/屬 shǔ, který je ale v práci vynechán.

V Číně neexistuje žádný závazný standardizovaný formát, co se čínských názvů rostlin týče. Proto byly použity jako oficiální názvy uváděné ve *Flora of China* a *Flora of Taiwan Checklist*⁵. Při vyhledávání odpovídajících čínských jmen byla jako hlavní pramen použit slovník *拉汉英种子植物名称* (dále jako slovník) a internetový odkaz na *Flora of China* a *Flora of Taiwan Checklist* (dále souhrně jako flóry). Pokud se daný taxon v některé z flór nevyskytuje, a tudíž pro něj zřejmě neexistuje jméno v národním jazyce, nebyla shodnost pojmů hodnocena statisticky.

Ve slovníku a ve flórách nalezené odpovídající názvy jsou označeny číslem. **Arabskou číslicí je označen správný vědecký název v ČLR a římskou číslicí správné názvy na Taiwanu.** Pokud se jména shodují, je to výslovně uvedeno za názvem uvedeným za arabskou číslicí, v ostatních případech se uvedený druh v květeně daného území nevyskytuje. **Hvězdičkou jsou označeny názvy rostlin uváděné v Čínsko-českém a česko-čínském slovníku Jaromíra Vochaly⁶.** Křížkem jsou označeny názvy používané pro danou rostlinu zjištěné na základě vlastních zkušeností v ČLR, které byly omezené hlavně na trhy s ovocem, zeleninou a kořením a na návštěvu několika botanických zahrad, které už bohužel většinou zrušily části věnované užitkovým rostlinám (Nanjing, Shanghai, Wuhan).

⁵ <http://www.efloras.org> (13. 5. 2011)

⁶ VOCHALA, Jaromír. *Čínsko-český česko-čínský slovník*. Voznice: Leda 2003. 614 s.

Možnost souvislosti jména rostliny s jejím vzhledem, její části nebo jejím původem byla odhadována a odvozována na základě etymologie znaků (pramenem v tomto pořadí: *Wenlin Version 3.4.1, zhongwen.com*) při současném srovnání se známými vlastnostmi rostliny či jejím latinským, anglickým či jiným názvem (v tomto pořadí). Ostatní jazyky byly brány v úvahu hlavně v případě, je-li známa země, ze které byla rostlina do Číny přivezena. Tato země se však často nemusí shodovat s místem původu rostliny.

Z latinského názvu rostliny byly vynechány zkratky jmen nominátorů, jelikož tyto nehrají v práci významnou roli.

Rostliny jsou dále v rámci podkapitol řazeny abecedně dle jejich oficiálního českého jména, v případě toho, že české jméno neexistuje, tak podle latinského názvu.

České názvosloví cizokrajných rostlin je neustálené. Valíčkův kolektiv píše: „Značné obtíže činila naše národní nomenklatura, pro níž neexistují žádná závazná pravidla. Mnohá jména, s dobrým úmyslem vytvořená v době národního obrození zejména J. S. Preslem a v literatuře dosud se objevující, se vůbec nevžila, nikdo je nepoužívá a v dnešní době působí vyumělkovaně a často nepřirozeně. V těchto případech nejsou proto uvedena vůbec a dáváme přednost počeštěným jménům latinským. Pokud jmenované užitkové rostliny česká jména vůbec neměly, jsou uvedeny pouze latinsky, neboť mají zpravidla jen místní význam, k nám se neexportují a naši občané se s nimi obvykle setkávají jen v zemích jejich původu, nebo tam, kde se pěstují.“⁷

Tento úvod napsaný v roce 1986 a nezměněn převzatý i do nového vydání, už dnes samozřejmě úplně neplatí, a proto jsem ve *Valíčkově* uvedené (neuvedené) české názvy doplnila o používané české obchodní názvy známé z autopsie a o české názvy dřevin uváděné v *Datábázi dendrologie*⁸. Podotýkám jen, že podrobné zpracování českého názvosloví, alespoň co se týče exotického ovoce, by bylo vhodným tématem na práci studenta bohemistiky se zájmem o botaniku.

Za českým a latinským názvem bývá uvedena země nebo oblast původu, v případě že to prameny uvádějí také způsob a doba, kdy se daná plodina dostala do Číny. Následuje často v Čínské květeně uváděný výčet provincií, ve kterých se daná rostlina vyskytuje nebo pěstuje. Tento výčet je uváděn vzhledem k možným souvislostem lokálních názvů s názvem oficiálním.

Pro snadnější orientaci v textu v případě hledání byl připojen abecední seznam, jež řadí rostliny abecedně dle českých a latinských názvů.

7 VALÍČEK, Pavel. *Užitkové rostliny tropů a subtropů*. Praha: Academia 2002. s. 7 a 8

8 <http://databaze.dendrologie.cz>. (13. 5. 2011)

1 Obiloviny

V názvech obilovin se nejčastěji objevují znaky označující některé z původně čínských či dlouhou dobu pěstovaných obilovin jako je 麦/ -麥 mài s významem „pšenice“ anebo všeobecně „pomalu rostoucí obilovina“, v tomto případě je níže zmiňován kvůli stručnosti význam pšenice. Druhým v názvech se často vyskytujícím znakem je 米 mǐ „rýže“. V druhém znaku názvu se většinou vyskytuje radikál 艹 cǎo (tráva). Ve většině případů se názvy v ČLR a na Taiwanu shodují.

ječmen *Hordeum vulgare* pochází z Blízkého východu odtud se dostal přes Tibet do Číny. Starší prameny ale uvádějí že víceplodý pluchatý i nepluchatý ječmen, pochází z Číny (nejstarší nálezy z neolitu).

1) 大麦/ 麥 dànmài Tedy „velká pšenice“. Stejný název používán na Taiwanu.

青稞麦/ 麥 qīngkēmài Význam nejasný, ale druhý znak se vyskytuje pouze v tomto slově.

kukuřice *Zea mays* z Mexika. Do Číny se dostala v 16. století, tehdy byla zvána 番麦 a 西天麦.

1) 玉蜀黍* yùshǔshǔ Ve významu „jadeit, bourec (ale také Sichuan) + shu proso“. Tento název používán také na Taiwanu.

2) 玉米* yǔmǐ „jadeitová rýže“

棒子 bàngzi bang – tyčka, hůl; 包谷 bāogǔ „zabalit + semeno/ proso“; 苞米 bāomǐ kdy bao může znamenat buďto pupen, nebo bujný vzrůst; 鸡眼 jīyǎn „ptačí oko“; 粟米 sùnmǐ kdy su je zrno nebo proso, mǐ rýže; 珍珠米 zhēnzhūmǐ „perlová rýže“ 蜀米 shǔmǐ kdy shu může označovat bource ale také může být zkratkou provincie Sichuan, 珍珠米 zhēnzhūmǐ, 超甜玉米 chāotián yùmǐ vysoká odrůda kukuřice vyšlechtěná v Číně.

oves setý *Avena sativa* pochází ze Severozápadní Evropy či Blízkého východu. V Číně se pěstuje především o. setý a o. nahý. Starší prameny, stejně jako čínská Flora of China opět uvádějí oves setý jako původní čínskou rostlinu.

1) 燕麦/ -麥 *yànmài Znak yan 燕 znamená buďto vlaštovku, (či historický znak pro království Yan v dnešní provincii Hebei) a 2. znak znamená pšenice. Stejný název na Taiwanu.

oves nahý *Avena nuda*

1) 莠麦 yóumài První znak občas psán i znakem 油.

裸麦/ 麥 luòmài Stejně jako český název je doslovným překladem latinského přízviska nudus = nahý.

pohanka *Fagopyrum* sp. pochází z himalájské oblasti či východoasijského genocentra (spíše původně čínská) , na to by ukazovalo i to, že z celkového počtu 15 druhů pohanky je 10 endemických v Číně.

1) 荞麦/ 蕎麥 qiáomài Znak qiao podle složen z komponent 艹(cao) tráva a fonetika 乔/ 喬 qiáo a označuje rostlinu, která je vysoká a ohnutá a také pohanku. Vyskytuje se nejčastěji právě ve slově pohanka a od ní odvozovaných slov. Tento název se používá také na Taiwanu.

slzovka obecná *Coix lacryma-jobi* tropická tráva z indomalajské oblasti, pěstuje se téměř všude v ČLR s výjimkou Jilinu, Gansu, Qinhaie a Tibetu.

1) 薏苡 yìyǐ Oba znaky se vyskytují hlavně v tomto slově, což naznačuje dávnou domestikaci této traviny. Název se používá také na Taiwanu.

žito *Secale cereale* Anhui, Fujian, Guizhou, Hebei, Heilongjiang, Henan, Hubei, Vnitřní Mongolsko, Ningxia, Shaanxi, Taiwan, Xinjiang a Yunnan.

1) 黑麦/ 麥 *hēimài „černá pšenice“. Název používaný také na Taiwanu

žitovec/ triticales *Triticum x Secale* zde je nutno podotknout, že častěji se i v češtině používá název triticales (respektive tritikale) než žitovec. Obilnina je hybrid žita a pšenice.

小黑麦/ 麥 xiǎohēimài Název právě tak vychází z xiaomai (pšenice) a heimai (žita).

2 Luskoviny 豆科

Většina luskovin má ve svém čínském názvu znak 豆 dòu (bob), který se ale vyskytuje i ve jménech hlíznatých resp. škrobnatých rostlin (viz kapitola 3) a pícnin (12.2). Názvy v ČLR a na Taiwanu se shodují v polovině případů.

bob obecný *Vicia faba* dříve ***Faba bona*** - z oblasti Středozemního moře a jihozápadní Asie. Pěstován po celé Číně.

1) 蚕豆/ 蠶 cándòu „Hedvábníkový bob“ snad proto, že jeho semena mají tvar a velikost kokonu bource morušového. Stejný název také na Taiwanu.

I) 馬齒豆 mǎchǐdòu „bob koňského zubu“

II) 田豆 „polní bob“

cizrna *Cicer arietinum* pochází z Indie. V Číně pěstován v provinciích Gansu, Hebei, Vnitřní Mongolsko, Qinghai, Shaanxi, Shandong, Shanxi, Taiwan, Xinjiang.

1) 鷹嘴豆 yīngzǔidòu „Bob sokolího zobáku“ tento název používán také na Taiwanu.

I) 同鵲豆 tónghúddòu „bob sokola“

II) 雞豆 jīdòu „slepičí bob“

čočka jedlá *Lens culinaris* z Přední Asie. Pěstovaná v Gansu, Hebei, Henan, Hubei, Jiangsu, Vnitřním Mongolsku, Shaanxi, Shanxi, Sichuanu, Xinjiangu, Tibetu, Yunnanu.

1) 兵豆 bīngdòu Kombinací fonetika a slova bob.

小扁豆 * xiǎobiǎndòu „Malý plochý bob“ přičemž plochý bob označuje lablab purpurový viz níže.

hrách setý *Pisum sativum* z východního Středomoří. Pěstován všude v mírném pásu v Číně.

1) 豌豆 * wǎndòu První znak se vyskytuje pouze ve slově hrášek, složenina znaků 豆 „bob“ a fonetika 宛 wǎn. Stejný název se používá také na Taiwanu.

I) 荷蘭豆 hélándòu „holandský bob“

lablab purpurový/ dolichos *Lablab purpureus* nebo ***Dolichos lablab*, *Dolichos purpureus*, *Lablab niger***. Z Východní Afriky, pěstován po celé Číně.

1) 扁豆 * biǎndòu (1. znak též ve variantách 篇/ 稗/ 菹) „plochý bob“ **Pozor, ve Vochalově slovníku uváděn v české části pod významem fazole. V čínsko-české části pod významem dolichos.**

I) 鵲豆 quèdòu „stračí bob“

fazol *Phaseolus* sp. původně z Ameriky

1) 菜豆 * cài dòu „zeleninový bob“

扁豆 * biǎndòu „plochý bob“ viz lablab

fazol šarlatový *Phaseolus coccineus* z tropické Ameriky. Guizhou, Hebei, Heilongjiang, Henan, Jilin, Liaoning, Vnitřní Mongolsko, Shaanxi, Shanxi, Sichuan, Yunnan.

I) 荷包豆 hébāodòu „peněženkový bob“

Phaseolus lunatus z tropické Ameriky. Fujian, Guangdong, Guangxi, Hainan, Hebei, Hunan, Jiangxi, Shandong, Yunnan.

I) 棉豆 miándòu „bavlnový bob“

I) 皇帝豆 huángdì dòu „císařský bob“

II) 萊豆 lái dòu

fazol obecný *Phaseolus vulgaris*

I) 菜豆* càidòu „Zeleninový bob“ používáno také na Taiwanu.

I) 四季豆 sìjìdòu „Bob 4 ročních období.“

psofokarpus *Psophocarpus tetragonolobus*. Z Jižní Asie. Guangdong, Guangxi, Hainan, Taiwan, Yunnan.

I) 四棱豆 sìléngdòu „Čtyřhranný bob“ doslovný překlad části vědeckého názvu tetragonolobus „čtyřhranný lalok“. Stejný název také na Taiwanu.

vigna *Vigna sp.* pochází z Indie

豇豆 jiāngdòu Tento název používán i na Taiwanu. První znak se používá hlavně v tomto slově.

mungo *Vigna mungo*, dříve ***Phaseolus mungo*** Pěstováno jen na Taiwanu.

I) 小豆 xiǎo dòu „malý bob“.

II) 吉豆 jí dòu „šťastný bob“.

3 Škrobnaté (hlíznaté) rostliny

V názvu škrobnatých rostlin se často podobně jako u luskovin objevuje znak 豆 dòu (bob), ale také znaky 芋 yù (taro) či 薯 shǔ (jamy), které označují hlízy. Jména těchto rostlin se shodují pouze ve 3 případech z 10.

batáty/ sladký brambor/ povíjnice jedlá/ batát jedlý *Ipomoea batatas* pochází ze střední Ameriky, příbuzná povíjnice nám známé jako popínavé okrasné rostliny s „gramofónkovitými květy“, do Evropy se rozšířila dříve než brambory, už s Kolumbem a odtud se šířila dále po světě (do tropů). V dnešní době je Čína největším producentem této plodiny.

1) 番薯* fānshǔ fan může znamenat luxusní, ale i cizí.viz 蕃芋.

蕃芋 fānyù „cizí taro“, 山芋 shānyù „horské taro“, 红薯 hóngshǔ „červené jamy“ hlízy totiž mohou být červené či bílé 白薯 báishǔ „bílé jamy“.

I) 甘薯* gānshǔ „sladký jam“

II) 地瓜 dìguā „zemská dýně“.

III) 甘藷 gānshū „sladká hlíza“.

cykas japonský *Cycas revoluta* z Japonska, získává se z něj ságo 西米 xīmǐ , které lze ale získat také z jiných rostlin, které se v Číně nevyskytují. Tento druh se v Číně pěstuje pouze ve Fujianu a na **Taiwanu**.

1) 苏铁/ 蘇鐵 sūtiě Snad „ocel z Jiangsu“ používá se také na Taiwanu.

I) 鐵樹† tiěshù „Železný strom“, tento název se lidově užívá též v ČLR.

jam/ smldinec *Dioscorea sp.* Z tropické Asie a Afriky.

1) 薯蕷/ 蕷 shǔyù Oba znaky používané hlavně v tomto slově.

薯 shǔ, 豆薯 dòushǔ „bobový jam“, 凉薯 liángshǔ

jam *Dioscorea cirrhosa* pěstuje se v provinciích Fujian, Guangdong, Guangxi, Guizhou, Hainan, Hunan, jižní Jiangxi, jižní a západní Sichuan, **Taiwan**, severovýchod Tibetu, Yunnan, jižní Zhejiang.

1) 薯蓣 shǔliáng „jamový blín“

I) 裡白葉薯榔 lǐbáiyè shǔláng „uvnitř bělolistý hlízovitý betel“

lilek brambor/ brambor *Solanum tuberosum* z Ameriky pěstován v celé Číně.

1) 阳芋 yángyù „jangové taro“

洋山芋 yángshānyù , 洋芋 yángyù, 荷兰薯 hélánshǔ „Helanské taro“, 山药蛋 shānyào dàn „horský+lék+vejce“, 土豆(儿)*†tǔdòu „zemní bob“ **pozor na záměnu s podzemnicí olejnou na Taiwanu!** 洋山芋 yángshānyù „oceánské horské taro“, 洋芋 yángyù „ocánské taro“

I) 马铃薯* mǎlíngshǔ „taro koňský zvonek“

maniok jedlý/ kasava jedlá *Manihot esculenta* syn. *M. Utilissima*, *M. manihot* pocházející z Brazílie. Fujian, Guangdong, Guangxi, Guizhou, Hainan, Taiwan, Yunnan.

1) 木薯 mùshǔ „Dřevnatý jam“ protože je polokeř tedy částečně dřevina.

I) 樹薯 shùshǔ „stromový jam“

甜木薯 tiánmùshǔ „jam sladkého dřeva“

maranta třtinová *Maranta arundinacea* původem z tropické Ameriky, pěstuje se v provinciích Guangdong, Guangxi, Hainan, **Taiwan**, jižní Yunnan.

1) 竹芋 zhúyù „Bambusové taro“ protože má vejčité podélné listy a místy zduřelý řapík, Číňanům zřejmě připomíná bambus.

I) 金筍 jīnsǔn „zlatý bambusový výhonek“

II) 粉薯 fēnshǔ „Prášková hlíza“- používá se totiž na výrobu škrobu.

Pachyrrhizus erosus z Jižní a Střední Ameriky pěstuje se ve Fujianu, Guangdongu, Guangxi, Guizhou, na Hainanu, v Hunanu, Sichuanu, **Taiwanu** a Yunnanu.

1) 豆薯 dòushǔ Je to rostlina z čeledi fabaceae (bobovité) odtud zřejmě „bobový jam“. Tento termín se používá také na Taiwanu.

象耳豆 xiàngěrdòu „Bob sloní ucho“ 沙葛 shāgé „písečné kudzu (*Pueraria lobata*) .“

slunečnice hlíznatá/ topinambur *Helianthus tuberosus*

1) 菊芋 júyù „Chryzantémové taro“ pravděpodobně protože tento druh je z čeledi asteraceae (hvězdicovitě), stejně jako chryzantéma a do jisté míry ji může svým květem připomínat.

II) 塊根向日葵 kuàigēnxiàngrikuí „hlíznatá slunečnice“

taro/ kolokásie jedlá *Colocasia esculenta* z tropické Asie. Anhui, Fujian, Guangdong, Guangxi, Guizhou, Hainan, Hubei, Hunan, Jiangsu, Jiangxi, Sichuan, Taiwan, Yunnan, Zhejiang.

1) 芋 yù Tento termín se používá pouze pro označení tara, používá se také na Taiwanu. Jednoznakové označení rostliny naznačuje dávnou domestikaci.

2) 芋头 yùtóu

芋茳 yùǎi nejasný význam; 白芋 báiyù „bílý taro“, 野芋 yěyù „divoké taro“

4 Rostlinná sladidla

cukrová řepa (*Vochala* uvádí pod heslem řepa) *Beta vulgaris* z oblasti Středozevního moře, pěstuje se všude v Číně snad s vyjímkou Taiwanu (*Flora of Taiwan Checklist* neuvádí).

1) 甜菜* tiáncài „sladká zelenina“ .

甜萝卜 tiánluóbo „sladká ředkev“.

cukrová třtina/ cukrovník lékařský *Saccharum officinarum* dříve *S. Barberi* z Východní Indie. Pěstuje se všude v Číně.

1) 甘蔗* gānzhè „Sladká cukrová třtina“ 2. znak pouze pro tento předmět.

甜杆儿 tiángǎnr „sladká tyč“, 薯蔗 shǔzhè znak zhe označuje jen třtinu, shu jamy

1) 秀貴甘蔗 xiùxiù gānzhè „Velice cenná sladká cukrová třtina.“

5 Olejniny

kokosová palma/ kokosovník ořechoplodý *Cocos nucifera* z Tichomoří. Guangdong, Hainan, **Taiwan**, Yunnan.

1) 椰子 *yēzi (ye samotné znamená kokosová palma) Stejný název používán také na Taiwanu.

大王椰子 dàwáng yēzi „kokosová palma velkého krále“

len setý *Linum usitatissimum* pochází z jihozápadní Asie a Severní Afriky odkud se do světa rozšířil už před 5 – 6 tisíci lety. V Číně se pěstuje častěji jako olejnina než jako textilní plodina. Pěstuje se všude v Číně kromě Hainanu a Taiwanu.

1) 亞麻* yàmá Pravděpodobně ve významu „druhé konopí“ tj. jiné než asijské konopí.

胡麻 húmá Snad možno přeložit jako „vousaté konopí“, nejspíš lidový název, stejně bývá označován sesam.

mák setý *Papaver somniferum* stará kulturní rostlina původem ze Středomoří, jako potravina se začal pěstovat až počátkem 19. století, v Asii známější pro výrobu drog.

1) 罌粟 *yīngsù (nádobá s malou hubičkou, semínko) 罌粟籽 yīngsùzǐ makové semínko. Tento název používán také na Taiwanu.

I) 鴉片 yāpiàn „opium“

II) 烏煙 wūyān „vráný kouř“

olivovník evropský/ oliva evropská *Olea europaea* Jedna z nejstarších kulturních rostlin, pochází z oblasti kolem Středoziemního moře. V Číně zatím nepříliš rozšířena, považována za drahou a luxusní.

1) 油橄欖 yóugǎnlǎn „olejová čínská oliva“ kdy 橄欖 gǎnlǎn označuje původně „čínskou olivu“ *Canarium album* (oficiální český název zjevně neexistuje). Vochala však takto ve svém slovníku označuje olivu jako takovou a stejné označení se používá i lidově v Číně.

I) 齊墩果 qídūnguǒ název používaný také pro rostlinu sturač japonský *Styrax japonica* viz (dle Wenlinu) ozdobný keř, který má bobulovité plody podobné olivám.

podzemnice olejná/ arašíd/ burák *Arachis hypogaea* z jižní Ameriky. Čína dnes patří mezi její největší pěstitele. Všude v ČLR s výjimkou Qinhaie.

1) 落花生 luòhuāshēng „snad plodící bez květu“ tj. květy se po oplození zavrtávají do země, kde z nich dozrávají nepukavé lusky. Název se vedle dalších jmenovaných používá také na Taiwanu.

仁果 rénguǒ, 花生 † huāshēng snad zkratka z oficiálního názvu, viz výše, 花生豆 huāshēngdòu.

I) 土豆 tǔdòu „zemní bob“ **Pozor v ČLR označení brambory/ lilku bramboru.**

II) 長生果 chángshēngguǒ „plod dlouhého života“

řepka olejka/ brukev řepka *Brassica napus* původem ze Středomoří, kde se pravděpodobně vyvinula z *Brassicacy oleracey*. Pěstovaná po celé Číně, Flora of Taiwan Checklist ji ale neuvádí.

1) 歐洲油菜 Ōuzhōuyóucài „Evropská olejná zelenina“

油菜*yóucài „olejná zelenina“, 番油菜*fān yóucài „cizí olejná zelenina“

sezam indický *Sesamum indicum* dříve *Sesamum orientale* pochází z Afriky. Pěstován všude v Číně, Flora of Taiwan Checklist jej neuvádí.

1) 芝/ 脂麻 zhīma První znak zhi tradičně znamenal kosatec, druhý znamená konopí.

胡麻 húmá stejně jako len

skočec obecný *Ricinus communis* pochází pravděpodobně z východní Afriky. Pěstován všude v Číně.

1) 蓖麻 bímá „bi“ znak pro skočec. Stejný název používán také na Taiwanu.

slunečnice roční *Helianthus annuus* Pochází z Mexika a Peru.

1) 向日葵 *xiàngrikuí „Ke slunci otáčející se kui“ označení pro slunečnici i pro čeled' slezovité.

朝阳花 cháoyánghuā „květ otáčejí se ke slunci“, 葵 kuí, 向阳花 xiàngyánghuā „květina (točící se ke) ke slunci“. 葵花 kuíhuā „slunečnicový květ“.

1) 重瓣向日葵 zhòngbàn xiàngrikuí Snad „slunečnice s těžkými okvětními lístky“.

světlice barvířská / saflor *Carthamus tinctorius* pochází zřejmě z Předního východu.

1) 红花 hónghuā Červená květina v Číně už dlouho známá jako barvivo (žluté a červené), dnes pěstována pro olej. Flora of China tuto plodinu neuvádí.

1) 紅藍花 hónglánhuā „červenomodrá květina“.

6 Ovoce

Skupina ovoce byla rozdělena podle způsobu tvorby názvů.

6.1 Názvy obsahující znak 番 fān nejspíše ve významu „cizí/ barský“

anona šupinatá/ láhevnik šupinatý *Annona squamosa* z Jižní a Střední Ameriky. Fujian, Guangdong, Guangxi, Hainan, Taiwan, Yunnan, Zhejiang.

1) 番荔枝 fānlìzhī Nejspíše ve významu „cizí/ barské liči“ stejný název na Taiwanu.

1) 釋加果 shìjiāguǒ Význam nejasný.

čerimoja *Annona cherimola* Jihoamerické Andy. Fujian, Guangdong, Guangxi, Xinjiangnan, Taiwan, Yunnan.

1) 毛叶番荔枝 máoyè fānlìzhī „chlupatolistá anona“

南美番荔枝 † Nán Měi fānlìzhī „Jihoamerická anona“

1) 秘魯番荔枝 Bìlǔ fānlìzhī „Peruánská anona“

láhevnik ostnitý *Annona muricata* z Jižní a Střední Ameriky. Fujian, Guangdong, Guangxi, Hainan Xinjiang, Taiwan, Yunnan.

1) 刺果番荔枝 cìguǒ fānlìzhī „annonna s ostnitými plody“

I) 刺番荔枝 cífānlìzhī „ostnitná anona“

papája obecná/ „melounový strom“/ papaya *Carica papaya* ze Střední Ameriky, pěstovaný v jižní Číně.

1) 番木瓜 fānmùguā „cizí dřevnatá dýně“

I) 木瓜 mùguā „Dřevnatá dýně“ tento název se obecně používá také v ČLR.

6.2 Názvy obsahující znak 梨 lí pro „hrušku“ ale spíše „naši“

ananasovník chocholatý *Ananas comosus* z Jižní a Stř. Ameriky odtud do světa v 16. století

1) 凤/ 鳳梨 fènglí Fénixová hruška stejný název na Taiwanu.

菠萝*† bōluó První znak fonetikum a pak ředkev.

avokádo americké/ hruškovec přelahodný/ hruškovec lahodný *Persea americana* ze Stř. Ameriky. Fujian (Fuzhou, Zhangzhou), Guangdong (Guangzhou, Shantou), Hainan (Haikou), Sichuan (Xichang), Taiwan, jižní Yunnan (Xishuangbanna).

1) 鳄梨 èlí „Krokodýlí hruška“ snad proto, že má zelenou šupinatou slupku.

I) 酪梨 làolí „Sýrová hruška“ vnitřek plodu připomíná sýr.

II) 黄油梨 huángyóulí „Máslová hruška“ vnitřek plodu může také připomínat máslo.

hrušeň obecná *Pyrus communis* z Evropy, pěstovaná v severní, severovýchodní a severozápadní Číně. **Pozor na záměnu s původním ovocem označovaným u nás jako naši či hrušeň hruškolistá *Pyrus pyrifolia* 沙梨 či pouze 梨.**

1) 西洋梨 xīyánglí „Západní hruška“ Vochala uvádí pouze 梨 respektive 梨树.

6.3 Citrusy 柑桔 gānjú

Původně čínský rod: mandarinka 柑橘 gānjú, pomeranč 橙 chéng, kumquat (maloploďný pomeranč) 金橘 jīnjú, zahrnuje také některé importované druhy, řada u nás známých ovocí jsou vlastně kříženci jiných druhů citrusů (gřep) a ne samostatné druhy.

citrón *Citrus limon* původně z Malajsie či severozápadní Indie, ale importován už dávno.

1) 柠/ 檸檬* níngméng Oba znaky využívány hlavně v tomto slově, stejný název také na Taiwanu.

grapefruit obecný/ grep Citrus x paradisi vznikl zkřížením pomela (*Citrus maxima*) a pomerančovníku (*Citrus sinensis*) roku 1750 v Karibské oblasti.

1) 葡萄柚 pútaoyòu snad spíše ve významu „portugalské pomelo“ než „hroznové pomelo“ stejný název na Taiwanu (v **Checklistu chybný název panadisi**).

limetka Citrus aurantifolia z Himalájské oblasti Indie. Zdomácnělý v Yunnanu.

1) 来檬 láiméng Hybrid, fonetický základ slova limetka + méng pro citrón.

酸橙 suānchéng „kyselý pomeranč“

1) 來母 láimǔ Zjevně fonetický přepis aglického slova lime.

pomelo/ šedok/ citroník největší Citrus grandis/ maxima/ decumana z Malajsie, pěstován v jižní Číně.

1) 柚 yòu Znak pouze pro toto slovo indikuje dávný import do Číny.

柚子* yòuzi

1) 斗柚 dòu yòu „naběračkové pomelo“

6.4 Názvy obsahující znak 果 guǒ – plod

kešu/ ledvinovník západní/ akašu/ kašu Anacardium occidentale Původně z Venezuely a Brazílie, před 400 lety dovezen jako zpevňovač písčitých půd do Indie Portugalci odtud do Číny.

1) 腰果 yāoguǒ „Pasový plod“ asi kvůli tvaru oříšků, stejný název také na Taiwanu.

1) 介壽果 jièshòu guǒ „gratulační plod“

fíkovník smokvoň/ fíkovník maloasijský/ smokvoň obecná Ficus carica z Malé Asie, do Číny dovezen během dynastie Tang (618–906) pěstuje se hlavně v Xinjiangu.

1) 无/ 無花果 wúhuāguǒ „nekvetoucí ovoce“ „Květu žádného nevydává ovoce hned z dřeva jde a roste“¹

1 Mathioliho herbář str. 101

mangostan *Garcinia mangostana* z Malajsie, Moluckých ostrovů. Fujian, Guangdong, Hainan, **Taiwan**, Yunnan.

- 1) 莽吉柿 mǎngjíshì Snad fonetická výpůjčka zkombinovaná se znakem shi „kaki“.
- 山竹† shānzhú „horský bambus“
- I) 鳳果 fèngguǒ „fénixový plod“

mučenka (plod známý jako maracuya) *Passiflora edulis* z Jižní a Střední Ameriky. Fujian, Guangdong, Yunnan.

- 1) 鸡蛋果 jīdànguǒ „vejcovitý plod“
 - 2) 西番蓮 xīfānlián „Západní cizí lotos“, stejný název používán také na Taiwanu.
- 熱情果 rèqíngguǒ Kalk anglického názvu passion fruit.

mangovník indický/ mango/ mangiva obecná *Mangifera indica* z Barmy a Indie. Jižní Fujian, Guangdong, Guangxi, jižní Yunnan.

- 1) 芒/ 杧果† mángguǒ Fonetický přepis, používán i na Taiwanu.
- 2) 檬果 méngguǒ Fonetický přepis za použití znaku 檬, používaném ve slově citrón. Tento název používán také na Taiwanu.

6.5 Názvy obsahující jméno země původu

Jedná se často o jádroviny (ořechy).

makadam *Macadamia sp.* z Austrálie. Pěstuje se v Guangdongu, Guangzhou, na Hainanu, **Taiwanu**, v Yunnanu.

- 1) 澳洲坚果 Àozhōu jiānguǒ „australský ořech“.
- I) 昆士蘭山龍眼 kūnshìlánshān lóngyǎn „Queenslandský horský longan“ vztahuje se k Australskému státu Queensland.

juvie ztepilá/ para ořechy *Bertholletia excelsa* z Amazonie. Není zahrnuta ve *Flora of China*, ani *Flora of Taiwan Checklist*.

- 1) 巴西栗 Bāxīlì „Brazilský kaštan“

pekanový ořech/ ořechevec *Carya illinoensis* cca 12 druhů rodu je domácí v Severní Americe a Mexiku, 24 v Číně.

1) 美洲山核桃 Měizhōu shānhétào „Americký pekan“ pro odlišení od domácího druhu.

6.6 Názvy obsahující znak broskev 桃 táo

karambola *Averrhoa carambola* – z Malajsie. Fujian, Guangdong, Guangxi, Guizhou, Hainan, Sichuan, **Taiwan**, Yunnan .

1) 阳桃 yángtáo „Jangová broskev“ svým charakterem zahřívá.

楊桃† / 洋桃 yángtáo „Topolová broskev“ stejné čtení jako oficiální název, strom snad může připomínat topol.

1) 五斂子 wǔliǎnzǐ „Semeny pěti odříkání“ - snad pro to, že je potenciálně nebezpečná, hlavně pro lidi s chronicky nemocnými ledvinami. V ČLR toto slovo používáno jako označení plodu karamboly.

mandloň obecná *Amygdalus communis* dříve *Amygdalus dulcis*/ *Prunus amygdalus*, *P. dulcis*/ *P. communis* z Přední a Střední Asie. Gansu, Shaanxi, Shandong, a Xinjiang.

1) 扁桃 biǎntáo „Placatá broskev“ plod mandloňe ji totiž opravdu připomíná.

杏仁 xìngrén „meruňka s jádrem“

ořešák královský/ vlašský ořech *Juglans regia* ze severovýchodní Evropy a severozápadní Asie. Rozšířen v střední, východní, severozápadní, a jihozápadní Číně.

1) 胡桃* hùtáo Spíše ve významu „cizí“ než „vousatá“ broskev.

核桃*† hétào „Ořechová broskev“, 坚果* jiānguǒ „tvrdý plod“.

pekanový ořech/ ořechovec *Carya illinoensis* viz předchozí kapitola

třešeň ptačí *Prunus* dříve *Cerasus avium*. Flora of China stále ještě uvádí jako *Cerasus*. Ze severovýchodní Asie a Evropy. Hebei, Liaoning a Shandong.

1) 欧洲甜櫻桃 Ōuzhōutián yīngtáo „Evropská sladká třešeň“.

櫻桃*† yīngtáo Je častěji používaný název, znak 櫻 pouze ve slově třešeň.

6.7 Názvy obsahující slovo tykev 瓜 guā

beninkasa vosková/ tykev vosková *Benincasa hispida* Původ nejasný snad Jáva, pěstuje se po celé Číně.

1) 冬瓜 dōngguā „Zimní tykev“ stejný název také na Taiwanu.

meloun vodní/ lubenice obecná *Citrullus lanatus* dříve *Cucumis citrullus/ Citrullus vulgaris* původně ze střední Afriky, do Číny introdukovan přes Xinjiang a odtud dál na sever Číny v 9. a 10. století. V Číně dnes běžně pěstován.

1) 西瓜* xīguā „západní tykev“ Stejný název na Taiwanu.

meloun sladký *Cucumis melo* z Asie nebo z Afriky. Do Číny se dostal po hedvábné stezce. Anhui, Jiangsu, Shandong, Xinjiang, střední a východní Čína.

1) 甜瓜 tiánguā „Sladká tykev“, stejný název používán i na Taiwanu.

I) 香瓜† xiāngguā „voňavá tykev“

II) 黄瓜仔 huángguāzǐ „mladá okurka“

var. sacharinus (žlutomasý) 哈密瓜 Hāmìguā „tykev z Hami“

var. Inodorus (medový) 白兰瓜†báilánuā „tykev bílé orchideje“

cantaloup/ ananasový meloun *Cucumis melo cantalupensis* z Persie. Anhui, Jiangsu, Shandong, Xinjiang, střední a východní Čína.

1)甜瓜 tiánguā „Sladká tykev“ stejný název používán také na Taiwanu.

罗马甜瓜†Luómǎ tiánguā „římská sladká tykev“

I)香瓜 xiāngguā „voňavá dýně“

II) 黄瓜仔 huángguāzǐ **Pozor na záměnu s okurkou setou** *Cucumis sativus*, která se v ČLR označuje jako 黄瓜.

6.8 Jiné

baobab *Adansonia* z tropické Afriky

1) 猴面包树 hóumiànbāoshù „strom opičího chleba“

datlovník obecný *Phoenix dactylifera* z Afriky a jižní a východní Asie. Fujian, Guangdong, Guangxi, Yunnan.

1) 海枣/ 棗 hǎizǎo „Mořská jujuba (čínská datle)“, stejný název také na Taiwanu.

durian cibetkový *Durio zibethinus* ze Sundských ostrovů, snad pouze na **Taiwanu**, Flora of China jej neuvádí.

1) 榴蓮/ /留连/-蓮// -連 liúlián „Granátový lotos“ název používán také na Taiwanu.

granátovník obecný/ marhaník granátový *Punica granatum* z Íránu a vysočiny Turkmenie. Pěstován po celé Číně.

1) 石榴 shíliú Zřejmě přepis Iránského slova. Z Íránu se totiž granátovník dostal do Číny, druhý znak snad měl původně iniciální souhlásky takže více připomínal Íránský termín. Druhý znak se vyskytuje hlavně v označení této rostliny.⁹

1) 安石榴 ānshíliú Význam nejasný.

chlebovník/ chleboň celolistá/ džekfrut / žakie *Artocarpus heterophyllus/ A. integrifolia/ A. integrifolius* z Polynésie, Indie, Malajsie. Guangdong, Guangxi, Hainan, jižní Yunnan.

1) 波罗蜜// 波羅密 bōluomì Stejný název i na Taiwanu.

菠萝/ 蘿蜜 bōluómì Slovo používané také pro ananas.

líška *Corylus sp.* z Evropy a západní Asie. Z 20 druhů v Číně 4 endemité.

1) 榛 zhēn Stejný název na Taiwanu.

ostružinník malinník *Rubus idaeus* z Evropy a severní Asie. Hebei, jižní Heilongjiang, Jilin, Liaoning, Vnitřní Mongolsko, Shanxi, Xinjiang.

1) 夏盆子 xiàpénzi „letní talíř“

覆盆子 *fùpénzi „přikrytý talíř“, 树莓 *shùméi „stromová bobule“, 山莓 *shānméi „horská bobule“

opuncie *Opuntia sp.* z Mexika

9 MILLER, Roy Andrew. **The Etymology of Chinese 'liu 'Pomegranate'**. Language Vol. 27, No. 2 str. 154-158

1) 仙人掌 xiānrén zhǎng „světcova dlaň“ **Pozor na Taiwanu se tento název váže ke druhu *O. Dilleni*.**

ostružinník (zahradní ostružiny) *Rubus agrg.*

1) 悬/懸钩/鉤子 xuángōuzi „nebezpečné háčky“

pistácie pravá/ řečík pistaciový *Pistacia vera* z přední a střední Asie. Anhui, Fujian, Gansu, Guangdong, Guangxi, Guizhou, Hainan, Hebei, Henan, Hubei, Hunan, Jiangsu, Jiangxi, Shaanxi, Shandong, Shanxi, Sichuan, Taiwan, jihovýchodní Tibet, Yunnan, Zhejiang.

1) 黄连木/黃連 huángliánmù Stejný název ve starých znacích i na Taiwanu.

开心果† kāixīnguǒ „plod otevírající srdce“.

pithaya *Hylocereus undatus* (dragon fruit) ze Střední a Jižní Ameriky. Jižní Fujian, jižní Guangdong, jihozápadní Guangxi, Hainan, Taiwan.

1) 量天尺 liángtiānchǐ „Sextant“ snad kvůli trojúhelníkovému průřezu stonku.

火龍果/火龙果† huǒ lóng guǒ „ovoce ohnivého draka“

I) 三角柱 sānjiǎozhù „Trojúhelníkovitý sloup“ stonk je na průřezu trojúhelníkovitý.

rambutan *Nephelium lappaceum* z Malajsie. Guangdong a Hainan.

1) 红毛丹 hóngmáodān „Červenosrsté vejce“ indukovaný neologismus založený na vzhledu plodu rambutanu.

I) 毛龍眼 máo lóngyǎn „chlupaté dračí oči“ respektive „chlupatý longan“

II) 韶子 sháozi „krásnič“

réva vinná/ hroznové víno *Vitis vinifera* z Přední a Střední Asie. Do Číny dovezena za Hanů. Pěstuje se po celé Číně.

1) 葡萄 *† pútao Speciálně pro tuto rostlinu vytvořené znaky. Název je nečínského původu. Používá se pro rostlinu i plod. Stejný název také na Taiwanu.

jahodník ananasový x *Fragaria ananassa* Pěstovaná odrůda jahod je křížencem amerických druhů *F. Virginiana* a *F. Chiloensis*. Pěstuje se po celé Číně, nicméně Flora of Taiwan Checklist jej neuvádí.

1) 草莓 cǎoméi*† „travní bobule“

brusnice borůvka *Vaccinium myrtillus* z Ruska, Mongolska, Evropy. Spíše divoce v jehličnatých lesích Číny.

1) 黑果越桔 hēiguǒ yuèjié „černoplodá brusinka“

Častěji používaný je však výraz 蓝莓 † lánméi (nebo 藍梅) který zahrnuje plody více druhů rodu *Vaccinium*, z nichž některé jsou původně čínské.

brusnice brusinka *Vaccinium vitis-idaea* z Ruska, Mongolska, Evropy. Heilongjiang, Jilin, Vnitřní Mongolsko, Shanxi, Xinjiang.

1) 越桔 yuèjié Výklad nejasný.

guava/ kvajáva hruškovitá *Psidium guajava* z tropické Ameriky. Guangdong, Guangxi, Guizhou, Hainan, Sichuan, Taiwan, a Yunnan.

1) 番石榴 fānshíliú „Cizí granátové jablko“ latinské jméno rodu znamená granátové jablko. Stejný název používán také na Taiwanu.

I) 拔仔 báizǐ Snad fonetický přepis slova *Psidium*.

II) 那拔 nàbá Vysvětlení jména nejasné.

Psidium cattleyanum z Mexika a Střední Ameriky.

1) 草莓番石榴 cǎoméifānshíliú „Jahodové cizí granátové jablko“ stejný název na Taiwanu.

černý rybíz *Ribes nigrum* z Evropy. Heilongjiang, severovýchodní Vnitřní Mongolsko, severní Xinjiang.

1) 黑茶藨子 hēichábiāozǐ „černý čajovník + ?“

黑醋栗 † heicùlì „černý angrešt“

červený rybíz *Ribes rubrum* ze severní Asie a Evropy.

1) 红茶藨子 hóngchábiāozǐ viz předchozí

红醋栗 † cùlì „červený angrešt“

srstka angrešt *Ribes uva-crispa*, *Grossularia uva crispa* Flora of China tuto rostlinu neuvádí, ale vyskytuje se ve slovnících.

醋栗 cùlì Vochala uvádí pod heslem rybíz.

kdoule *Cydonia oblonga* dříve *Pyrus cydonia* Ze střední Asie. Fujian, Guizhou, Jiangxi, jižní Shaanxi (Qin Ling), Shanxi, Xinjiang.

1) 榲桲 wēnpō Oba znaky pouze v tomto slově – indikuje dávnou introdukci.

7 Koření a aromatické rostliny

Názvy koření a aromatických rostlin obsahují často znak určující charakter jejich habitu (菜, 草), vůně či chuti (香, 辣, 甘, 甜) a nezřídka také název jiného v Číně častějšího či snad i původního koření (薄荷, 芹, 姜, 茴), relativně časté jsou také fonetické výpůjčky z jiných jazyků.

anýz vonný *Pimpinella anisum* ze Středomoří

1) 茴芹 huíqín „fenyklový celer“

茴香 *huíxiāng indukovaný neologismus (srovn. Fenykl) , 八角茴香 bājiǎohuixiāng „pětirohý fenykl“. 大料 dàliào „velký materiál“

asant/ ašant *Ferula asafoetida* z Persie (Íránu) Neuváděn ve Flora of China, pouze ve slovníku.

1) 阿魏 āwèi Fonetická výpůjčka pův. Perské slovo znamená smůlu.

bazalka pravá *Ocimum basilicum* ze západní Asie a Afriky. Anhui, Fujian, Guangdong, Guangxi, Guizhou, Hebei, Henan, Hubei, Hunan, Jiangsu, Jiangxi, Jilin, Sichuan, **Taiwan**, Xinjiang, Yunnan, Zhejiang .

1) 罗/ 羅勒 luólè „poutací ptačí síť“ Stejný název na Taiwanu.

I) 零陵香 línglíng xiāng „Linglinská vůně“ snad podle kraje Lingling v jihozápadním Hunanu.

bazalka vytrvalá *Ocimum gratissimum* – z tropické Afriky. Fujian, Guangdong, Guangxi, Jiangsu, Taiwan, Yunnan, Zhejiang.

1) 丁香罗勒 dīngxiāngluólè Výtažek z tohoto druhu bazalky slouží jako náhrada hřebíčkové silice proto název „hřebíčková bazalka“.

I) 美羅勒 měiluólè snad „americká bazalka“

II) 印度零陵香 Yìndù línglíng xiāng „indická bazalka“

bazalka posvátná *Ocimum sanctum* z Indie. Hainan, Sichuan, **Taiwan**.

1) 圣罗/ 羅勒 shengluólè „svatá bazalka“ v Indii religiózní a léčivá rostlina. Stejný název na Taiwanu.

I) 零陵香 línglíng xiāng „Linglingská vůně“ viz *Ocimum basilicum*

II) 蕙草 huìcǎo „orchidejová bylina“

bobkový list/ vavřín pravý/ v. ušlechtilý *Laurus nobilis* z oblasti Středozemního moře a Malé Asie. Fujian, Jiangsu, Sichuan, **Taiwan**, Yunnan, Zhejiang.

1) 月桂* yuèguì „měsíční hřebíček“ Stejný název také na Taiwanu

桂; 桂冠 guì/ guìguān „vonná koruna“ váže se snad ke zvyku korunovat vavřínem.

celer *Apium graveolens* původní Euroasijský rod.

1) 旱菜 hàncài „suchá zelenina“

I) 芹菜* qíncài „celerová zelenina“ používané také pro celer jako rod.

černucha setá *Nigella damascena* ze Středomoří a Středního východu. Flora of China tento druh neuvádí, slovník ano.

1) 黑种/ 種草 hēizhǒngcǎo „černošská rostlina“ latinský název z niger – černý, srovn. české černucha. Stejný název i na Taiwanu.

estragon/ pelyněk kozelec *Artemisia dracunculus* původní na Sibíři a v jihozápadní Asii

1) 狭叶青蒿 xiáyèqīnghāo „úzkolistý pelyněk miříkovitý“ – původní druh *Artemisia apiacea* (sladce chutnající) s přízviskem k odlišení od něj.

龙蒿 lónghāo hybridní výpůjčka z latiny „dracunculus = dráček + hao = chrysanthema“, 香艾菊 xiāng àijú „voňavý vratič“, 蛇蒿 shé hāo „hadí pelyněk“, 椒蒿 jiāo hāo „pálivý pelyněk“, 青蒿 qīng hāo „modrá chryzantéma“ záměna s obdobným domácím druhem *Artemisia apiacea*、他拉根香草 tālāgēn xiāngcǎo „tarragonový koriandr“ - 1.část je fonetickou výpůjčkou z angličtiny (tarragon) + koriandr, může však znamenat také vanilku, spíše tedy označení „voňavé bylinky“ tedy koření všeobecně.

fenykl *Foeniculum vulgare* z oblasti Středozemního moře. Pěstován v celé Číně.

1) 茴香 huíxiāng „anýzová vůně“ Jméno používané také na Taiwanu

大茴香 dàhuíxiāng „velká anýzová vůně“

I) 懷香 huáixiāng „opatrovaná vůně“

kapara trnitá *Capparis spinosa* z oblasti Středoziemního moře, Blízkého východu a Indie. Xinjiang, Tibet.

1) 山柑 shāngān „horská mandarinka“

酸瓜钮 suānguāniǔ „pupeny kyselé dýně“ indukovaný neologismus

kardamom pravý/ kardamomník obecný *Ellettaria cardamomum* z Indických tropů, Flora of China jej neuvádí, pouze Flora of Taiwan Checklist.

1) 小豆蔻 xiǎodòukòu „kardamom malých bobů“, znak 蔻 je uváděn pouze u kardamomu.

天堂椒 tiāntángjiāo „rajský pepř“

kmín kořenný *Carum carvi* ze Středomoří. Gansu, Hebei, Henan, Jilin, Liaoning, Vnitřní Mongolsko, Qinghai, Shaanxi, Shandong, Sichuan, Xinjiang, Tibet, Yunnan.

1) 葛缕子 gélǚzǐ Asi fonetická výpůjčka, těžko říct z kterého jazyka – ve všech podobné jméno.

kmín římský/ kumin *Cuminum cyminum* z Jihovýchodního Středomoří až Západní Asie. Pěstován v Xinjiangu.

1) 孜然芹 zīránqín Význam nejasný.

阿拉伯茴香 Ālābóhuíxiāng „arabský fenykl“ hybridní výpůjčka

křen selský *A Armoracia rusticana* původně z jihovýchodní Evropy a západní Asie. Hebei, Heilongjiang, Jilin, Jiangsu, Liaoning .

1) 辣根* làgēn “pálivý kořen“ indukovaný neologismus

马萝卜 mǎluóbo Etymologická výpůjčka z angličtiny (horse radish), 山葵 shānkūi „horská slunečnice“ snad pův. viz wasabi.

kurkuma dlouhá/ kurkumovník dlouhý/ žlutý zázvor/ indický šafrán *Curcuma longa* dříve *Curcuma domestica* Snad z Indie a Vietnamu, spíše však původ nejasný. Fujian, Guangdong, Guangxi, Sichuan, **Taiwan**, Tibet, Yunnan.

1) 姜黄 jiānghuáng doslova „žlutý zázvor“, název zaužívaný ve více státech - etymologický kalk / původní slovo?

郁金 yùjīn „voňavé zlato“ – indukovaný neologismus také jméno zedoárie

I) 鬱金 yùjīn viz předchozí název.

II) 乙金 yǐjīn „druhé zlato“ snad odkazuje na zázvor

kopr vonný *Anethum graveolens* původem ze Středozeří. Gansu, Guangdong, Guangxi, Sichuan

1) 蒔萝* shíluó „přesazená mrkev“

koriandr setý *Coriandrum sativum* z Blízkého východu či Středomoří, pěstovaný všude v Číně.

I) 芫荽 yánsuī Oba znaky používány hlavně ve slově koriandr.

I) 胡荽 húsuī „vousatý koriandr“

II) 芫荽 yánsuī „koriandrová pláštěnka“

III) 香菜† xiāngcài „voňavá zelenina“ indukovaný neologismus (také pro slovo pórek, srovn. angl. chinese parsley)

lékořice lysá *Glycyrrhiza glabra* Xinjiang

1) 洋甘草 yánggāncǎo „západní sladká bylina“

甘草 Gāncǎo „sladká bylina“

libeček *Levisticum officinale* ze severovýchodní Asie a Evropy. Hebei, Henan, Jiangsu, Liaoning, Vnitřní Mongolsko, Shaanxi, Shandong, Shanxi.

1) 欧当归 Ōudāngguī Indukovaný neologismus, souvisí s původem rostliny v Evropě.

拉维纪草 lāwéijì cǎo hybridní slovo, 1. část fonetická výpůjčka z anglického slova lovage.

majoránka *Majorana hortensis/ Origanum majorana* z Kypru a jižního Turecka

I) 麻药拉那草 máyàolānà cǎo Fonetická výpůjčka snad z latiny + bylinka.

牛至 niúzhì Původně rod oregáno – *Origanum* viz.

máta peprná *Mentha × piperita* Peking, Nanking a jiná města

1) 辣薄荷 làbòhe „Pálivá máta“ snad kalk z latiny. **Slovo používáno také pro křížence**

M. aquatica* x *M. spicata

薄荷 bòhe „Tenký lotos“ používáno také pro jiné, původní druhy máty.

murája *Murraya koenigi* z Indie a Srí Lanky. Guangdong, jižní Hainan, jižní Yunnan (Xishuangbanna).

- 1) 调料九里香 tiáoliào jiǔ lǐ xiāng „koření obsahující 9 vůní“
- 2) 麻绞叶 májiǎoyè „konopně přetočené listy“
咖喱叶 kāliyè „kari listy“ hybridní výpůjčka

muškátovník pravý/ m. vonný *Myristica fragrans* z Moluckých ostrovů. Guangdong, **Taiwan**, Yunnan.

- 1) 肉豆蔻 ròudòukòu „Kardamom masového bobu“ název se používá pro celou rostlinu a pro muškátový oříšek - endosperm *M. fragrans*, používán také na Taiwanu.
锤 chuí muškátový květ (palička) sušený míšek tzv. Muškátový květ 铜 jiǎn „palcát“

oregano/ dobromysl obecná *Origanum vulgare* ze Středomoří. Anhui, Fujian, Gansu, Guangdong, Guizhou, Henan, Hubei, Hunan, Jiangsu, Jiangxi, Shaanxi, Sichuan, **Taiwan**, Xinjiang, Tibet, Yunnan, Zhejiang.

- 1) 牛至 niúzhì Stejně se řekne také majoránka, jedná se o stejný rod.
奥勒冈草 àolēigāngcǎo Fonetická výpůjčka z původní řečtiny, 蘑菇草 móguǎo „houbová bylina“ indukovaný neologismus
I) 野薄荷 yěbòhe „divoká máta“

paprika roční/ paprika sladká (coby koření) *Capsicum annuum* z Jižní Ameriky. Pěstovaná po celé Číně.

- 1) 辣椒* làjiāo „Pálivá paprika“ název stejný také na Taiwanu.
甜椒† tiánjiāo „Sladká paprika“ název používaný pro koření.

pažitka *Allium schoenoprasum* Xinjiang.

- 1) 北葱 běicōng „severní cibule“
蝦夷蔥 xiāyícōng snad Ainuská (Emišská) cibule/ může znamenat barbary z východu, ,
细香葱* xìxiāngcōng „cibule tenké vůně“

pepř černý/ pepřovník černý *Piper nigrum* z Jihozápadní Indie. Fujian, Guangdong, Guangxi, Yunnan.

- 1) 胡椒* hújiāo snad „Cizí paprika“ stejný název také na Taiwanu.
黑胡椒 hēihújiāo „černá cizí paprika“

pepřovník kubeba *Piper cubeba* z Indonésie na Taiwanu.

1) 簍澄茄 lǒuchéng qié „košíkový průhledný lilek“

萹澄茄 biéchéngqié „dlouhý pepř průhledného lilku“

petržel zahradní *Petroselinum crispum* zřejmě ze západního Středomoří, pěstovaná v ČLR v některých městech.

1) 欧芹 ōuqín „evropský celer“

香芹 xiāngqín „Voňavý celer“ označuje petržel a také koriandr, 皱叶欧芹 zhòuyèōuqín „evropský celer se svažujícími listy“, 香菜 xiāngcài „voňavá bylina“, 香芹菜 xiāngqíncài* uvádí Vochala.

rozmarýn lékařský *Rosmarinus officinalis* ze Středomoří, do Číny dovezen 220 n. l.

1) 迷迭香 mídiéxiāng. Hybridní výpůjčka lat. rosa marina = mořská mlha 1. znak ve slově mlha, pak vůně.

řeřicha setá *Lepidium sativum* z Přední Asie. Heilongjiang, Jiangsu, Jilin, Shandong, Xinjiang, Tibet .

1) 家独行菜 jiā dúxíng cài „domácí samostatná bylina“

西洋菜 xīyángcài Indukovaný neologismus „západní bylina“

santal bílý *Santalum album* z Indonésie. Neuváděn v květeně, pouze ve slovníku.

1) 檀香 tánxiāng „tvrdodřevá vůně“

sumach *Rhus coriaria* z oblasti Středomořího moře, hlavně Sicílie.

盐肤木 yánfūmùshù Hybridní výpůjčka, stejné jako původní označení čínského sumachu *Rhus chinensis* „strom se slanou kůží“.

šafrán setý *Crocus sativus* ze západní Asie.

1) 番红花*fānhónghuā „barbarský červený květ“ Název používaný také na Taiwanu.

2) 藏红花*zànghónghuā Mohl by označovat to, že šafrán přišel do Číny z Předního východu přes Kašmír (Tibet) ale snad už před 2,5 tis. let.

zedoárie *Curcuma zedoaria*

1) 莪术 éshù „technika jedlého pelyňku“

郁金 yùjīn „Voňavé zlato“ indukovaný neologismus používaný také pro galgán.

I) 薑黄 jiānghuáng „závorová žlut“

yzop lékařský *Hyssopus officinalis*. Z oblasti Středoziemního moře. Všude v Číně.

1) 神香草 shénxiāngcǎo Znak shén v tomto případě zastupuje šalvěj „bylinka vonící jako šalvěj“.

牛膝草 niúxīcǎo „bylinka volské koleno“, 海索草 hǎisuǒcǎo „bylina mořského lana“

wasabi *Wasabia japonica/ Cochlearia wasabi/ Eutrema wasabi* z Japonska a Koreje. Taiwan.

1) 块茎山 蓴菜 kuàijīngshānyu (prameny nespecifikují v kterém tónu) cài „*Eutrema* se stonkovou hlízou“.

I) 山菜 shānzhū „Horská svída“

II) 山葵 shānkūi V čínštině používáno též pro křen „horská slunečnice“ pravděpodobně výpůjčka z japonštiny.

šalvěj lékařská *Salvia officinalis* z Jaderského pobřeží Balkánského poloostrova

1) 撒尔维亚 sāěrwéiyà Fonetická výpůjčka z latiny.

saturejka zahradní *Satureia hortensis* z Balkánu.

1) 香薄荷 xiāngbòhe Indukovaný neologismus „voňavá máta“.

风轮菜 fēnglúncài Indukovaný neologismus „větrníková zelenina“ listy do jisté míry mohou větrník připomínat, 木立薄荷 mùlibòhe Indukovaný neologismus „nehybná máta“.

hřebíčkovce vonný/ hřebíček/ hřebíčkovce kořenný *Syzygium aromaticum/ Eugenia caryophyllata/ Caryophyllus aromaticus/ Jambosa caryophyllus* z Moluckých ostrovů. V Číně se nepěstuje, jen používá.

丁香/ 瓣 dīngxiāng/ bàn „hřebíčková vůně“

tymián obecný *Thymus vulgaris* ze Středomoří

百里香 *bǎilǐxiāng Thymus z latinského názvu odvozeného z řec. thymos = vůně, hybridní výpůjčka „vůně tisíce lí“.

麝香草 shèxiāngcǎo „pyžmová tráva“ .

pískavice-řecké seno *Trigonella foenum-graecum* ze Středomoří a západní Asie. Gansu, Hebei, Heilongjiang, Liaoning, Vnitřní Mongolsko, Ningxia, Qinghai, Shaanxi, Shanxi, Sichuan, Xinjiang, Tibet.

1) 葫芦/ 盧巴 húlúbā Srovnej s rajským zrnem.

vanilka pravá *Vanilla planifolia*. Z tropů Jižní Ameriky.

香草兰 xiāngcǎolán „Orchidej + sladká bylina“ vanilka totiž patří k čeledi orchideaceae.

香草 xiāngcǎo Indukovaný neologismus „voňavá bylina“ používané též pro koriandr.

bergamot *Citrus bergamia*

佛手柑草 Fóshǒugāncǎo „citrus Buddhova ruka“.

1) 貝加密柑 bèijiā mìgān „fonetická výpůjčka + pomeranč“.

citronela/ vousatka citrónová *Cymbopogon citratus*. Původ nejasný. Fujian, Guangdong, Guizhou, Hainan, Hubei, **Taiwan**, Yunnan, Zhejiang.

1) 檸檬草 níngméng cǎo „citrónová bylina“.

2) 香茅 xiāngmáo „Voňavý lalang“ (*Imperata sp.*) tj. druh trávy, asi původní název.

1) 檸檬茅 níngméng máo „citrónový lalang“.

eukalyptus/ blahovičník *Eucalyptus sp.* z Austrálie a Malajsie.

1) 桉 ān Stejně jméno také na Taiwanu.

jasmín pravý *Jasminum officinale* z úpatí západní Himaláje. Guizhou, Sichuan, Tibet, Yunnan.

1) 素方花 sùfānghuā „prostá/ bílá hranatá květina“

jasmín arabský *Jasminum sambac* z východní Indie a z Arábie. Do Číny se dostal už za Hanů. Pěstuje se hlavně v jižní Číně.

1) 茉莉花 mòlihuā První 2 znaky používány pouze v tomto názvu. Snad ze sanskrtu – malliā, často zmiňovaný květ v buddhistických textech¹⁰. Stejný název na Taiwanu.

10 SCHAFFER, Edward H., Jr, **Notes on a Chinese Word for Jasmine**. Journal of the American Oriental Society, Jan. - Mar., 1948, roč. 68, č. 1 , s. 60-65

茉莉*mòli viz předchozí, 梔子花 zhīzihuā Význam nejasný.

levandule lékařská *Lavandula angustifolia* ze Středomoří.

1) 薰衣草 xūnyīcǎo „Vůní oděná bylinka” indukovaný neologismus.

8 Pochutiny

Většina názvů pochutin je tvořena fonetickou výpůjčkou z produktu, pro který jsou známy.

chmel otáčivý *Humulus lupulus* Všude v Číně hlavně na Shandongu a v Xinjiangu.

1) 啤酒花* pǐjiǔhuā „pivní květina“.

酒花 jiǔhuā „alkoholová rostlina“.

kávovník *Coffea sp.* Z tropické Afriky

1) 咖啡 kāfēi fonetická výpůjčka snad ze španělštiny.

kola *Cola sp.* z tropické Afriky

1) 可乐果 kělèguǒ „kolový plod“

ibišek súdánský/ rosela (karkade) *Hibiscus sabdariffa* z tropické Afriky.

1) 玫瑰茄 méiguīqié „Růžový lilek“ ve významu rostliny růže, nikoli barvy.

I) 洛神花 Luòshén huā „květ bohyně (řeky) Luo“

洛神葵 Luòshén kuí „slunečnice bohyně řeky Luo”、洛神果 Luòshén guǒ „plod bohyně řeky Luo”、山茄 shānqié „horský lilek”、洛济葵 Luòjì kuí Význam nejasný.

cesmína paraguayská (maté) *Ilex paraguariensis* povodí řeky Paraná a Paraguai.

巴拉圭冬青 Bālāguīdōngqīng „Paraguajská cesmína“ kalk latinského názvu、巴拉圭茶 Bālāguī chá „Paraguajský čaj“.

kakaovník pravý *Theobroma cacao* ze střední Ameriky. Pěstován na Hainanu, v jižním Yunanu.

1) 可可 kěkē Fonetická výpůjčka z anglického slova cocoa.

I) 可可樹 kěkēshù „kakaový strom“.

9 Omamné drogy

areková palma/ areka obecná/ palma betelová *Areca catechu* z Malajsie - jako tzv betelový ořech se s listem pepřovníku betelového žvýká jako „betelové sousto“. Guangxi, Hainan, **Taiwan**, Yunnan.

1) 檳榔 bīngláng Stejné slovo se používá také pro betelový ořech. Tento název používán rovněž na Taiwanu.

durman obecný/ panenská okurka/ datura *Datura stramonium* z Ameriky ale původ ne zcela jasný

1) 曼陀罗 mǎntuólúo Toto slovo označuje v čínštině také buddhistickou mandalu.

曼陀罗花 mǎntuólúohuā „mandalový květ“, 醉心花 zuìxīn huā „poblázněný květ“ název se snad vztahuje k psychotropním účinkům rostliny、狗核桃 gǒu hétào „psí ořech“ snad ve významu nekonzumovatelný、醉仙桃 zuìxiāntáo „broskev opilého světce“、疯茄儿 fēngqíér „bláznův lilek“、南洋金花 Nányáng jīnhuā „zlatá květina z jižních moří“、山茄子 shān qíezi „horský lilek“ plod durmanu může připomínat lilek, 凤茄花 fēngqíehuā „květ fénixové lilku“ plod durmanu je pokryt šupinatými ostny, kterýžto znak bývá spojován s fénixem viz ananas, 朝鲜牵牛花 Cháoxiǎn qiānniúhuā „Korejský svlačec“ květy totiž připomínají trubkovitý květ svlačce.

konopí seté *Cannabis sativa* viz textilní plodiny.

tabák obecný *Nicotiana tabacum* z Jižní Ameriky a Sundských ostrovů. Všude v Číně. Následné historické názvosloví převzaté z knihy *L. Olivové Tabák v čínské společnosti* (s výjimkou podtržených částí): 淡巴菰 dàn bāgū fonetická výpůjčka z portugalského tobago nebo japonského tabako, 淡肉果 dàn ròuguǒ „jemné chuti + masitý, šťavnatý plod“ 肉果 je ale také označením pro muškátový oříšek „muškátový oříšek jemné chuti“, souběžně se také jedná o fonetickou výpůjčku, 丹白桂 dān bái guì „červený + bílý + skořicovník, vonné dřevo“ také souběžně fonetická výpůjčka, 菸草 yāncǎo „páchnoucí bylina“ tento znak se zjednodušuje stejně jako 煙 na 烟, zhongwen.com uvádí že znak 菸 může také označovat poškozenou rostlinu, 八角草 bājiǎocǎo „anýzová bylina“, 仁草 réncǎo název vyskytující se v Guandongské kronice Yuezhi.

Básnické: 金絲煙 jīnsīyān „dým ze zlatého vlákna“, 香絲 xiāngsī „vonící vlákno“

1) 烟/ 煙草 *yāncǎo „Dýmová bylina, dýmovník“, název používaný také na Taiwanu.

烟叶* tabákový list, 烟丝 tabák do dýmek, Vochala uvádí ještě 烟丝* yānsī „dýmové vlákno“ které se snad vztahuje spíše k tabáku jako materiálu než rostlině.

tabák selský/ machorka *Nicotiana rustica* z Jižní Ameriky a Sundských ostrovů.

1) 黄花烟草 huánghuāyāncǎo „Žlutokvětý tabák“ na rozdíl od tabáku obecného, který kvete růžově až červeně, tento druh tabáku kvete žlutozeleně.

pepřovník betelový *Piper betle* z východní Indie a Sundských ostrovů.

1) 萎叶 lóuyè „zkažené listy“.

蒟 酱 jǔjiàng První znak pouze v tomto názvu, druhý ve významu „pasta“ listy se používají jako příměs ve formě pasty do betelového sousta viz areková palma.

10 Textilní rostliny

Ve většině případů jejich názvy obsahují znak 麻 má - konopí. Proto sem přiřazuji také konopí seté z kategorie omamných drog.

mračník *Theophrastův Abutilon theophrasti* z východního Středomoří. Všude v Číně s výjimkou provincií Heilongjiang, Qinghai, Shanxi a Zhejiang.

1) 苘麻 qǐngmá Význam prvního znaku nejasný, nejspíš fonetikum, + konopí.

sisal/ agáva sisalská *Agave sisalana* z Mexika. Pěstovaná v jižní Číně

1) 剑麻 jiànmá „Mečové konopí“ listy agáve totiž mohou připomínat meče.

I) 西沙爾瓊麻 xīshāěr qióngmá Hybridní výpůjčka – fonetický přepis slova sisal + drahocenné konopí/ Hainanské konopí?

II) 瓊麻 qióngmá „drahocenné konopí/ Hainanské konopí“.

III) 衿麻 jīnmá „proužek látky + konopí“.

tolejšť kender/ ruská juta *Apocynum venetum* Gansu, Hebei, Henan, Jiangsu, Liaoning, Vnitřní Mongolsko, Qinghai, Shaanxi, Shandong, Shanxi, Xinjiang, Tibet.

1) 罗布麻 luóbù má „výkladové/ výstavní konopí“.

klejcha *Asclepias curassavica* původem z tropické Ameriky

Anhui, Fujian, Guangdong, Guangxi, Guizhou, Hainan, Hubei, Hunan, Jiangsu, Jiangxi, Qinghai, Sichuan, Tibet, Yunnan a Zhejiang.

- 1) 马利筋 mǎlìjīn Snad „(pro) koně výhodné vlákno“ nebo „mariánské vlákno“?
- 2) 尖尾鳳 jiānwěifèng „fénix se špičatým ocasem“.

konopí seté *Cannabis sativa* původem ze svahů Himaláje a Kašmíru. Pěstováno po celé Číně, divoce v Xinjiangu.

- 1) 大麻 dànmá „velké konopí“ Stejný název používaný také na Taiwanu.

jutovník tobolkatý *Corchorus capsularis* z Indie pěstuje se v provinciích. Anhui, Fujian, Guangdong, Guangxi, Guizhou, Hainan, Hubei, Hunan, Jiangsu, Jiangxi, Shaanxi, Sichuan, **Taiwan**, Yunnan.

- 1) 黄麻 huángmá „žluté konopí“.
- I) 山麻 shānmá „horské konopí“.

jutovník zelinný *Corchorus olitorius* z Indie pěstuje se v provinciích Anhui, Fujian, Guangdong, Guangxi, Hainan, Hunan, Jiangxi, Yunnan.

- 1) 长蒴黄麻 chángshuò huángmá „dlouholuská juta“.
- I) 黄麻 huángmá Tento název se v ČLR používá pro j. tobolkatý srovnej s předcházejícím heslem.

jutovník *Corchorus acutangulans* dříve *aestulans* z Indie, pěstuje se v provinciích Anhui, Fujian, Guangdong, Guangxi, Guizhou, Hubei, Hunan, Jiangsu, Jiangxi, Sichuan, **Taiwan**, Yunnan, Zhejiang.

- 1) 甜麻 tiánmá „sladké konopí“.
- I) 繩黄麻 shéng huángmá „lanová juta“ respektive „lanové žluté konopí“.

krotalarie *Crotalaria juncea* z jižní Asie.

- 1) 菽麻 shūmá „bobové konopí“.
- 2) 印度麻 Yìndù má „Indické konopí“.

bavlník/ bavlna *Gossypium sp.*

- 1) 棉* mián rostlina je zřejmě původní, proto existuje tento znak, který označuje pouze bavlnu a to jak rostlinu, tak textilní materiál.
植棉 zhímián Vochala uvádí ještě 棉花* miánhua což se v tomto případě vztahuje spíše opravdu ke květu bavlny než k bavlníku.

bavlník stromovitý *Gossypium arboreum* pravděpodobně z Indie

1) 樹棉 shùmian „stromová bavlna“.

bavlník bylinný *Gossypium herbaceum* původně z Afriky

1) 草棉 cǎomián „Bylinná bavlna“ snad překlad latinského přívlastku.

1) 樹棉 shùmian „stromová bavlna“ **Pozor na záměnu s *G.arboreum*.**

bavlník chlupatý *Gossypium hirsutum* z Mexika, tento druh je nejčastěji pěstován.

1) 陆地棉 lùdìmián volně snad přeložitelné jako „suchomilná bavlna“.

kenaf *Hibiscus cannabinus* původem z Indie.

1) 大麻槿 dà má qín „Konopný ibišek“ může se jednat o kalk z latiny i o indukovaný neologismus.

banánovník textilní *Musa textilis* z Filipín.

1) 蕉麻 jiāomá „banánové konopí“ 蕉 jako zbytek ze 香蕉 – banánu.

1) 马尼拉麻蕉 Mǎnǐlāmájiāo „Manila+konopí+jiao“ jako zbytek ze Xiangjiao – banánu.
馬尼拉麻 Mǎnǐlāmá „Manilské konopí“.

urena *Urena lobata* Z tropů po celé zemi. Anhui, Fujian, Guangdong, Guangxi, Guizhou, Hainan, Hubei, Hunan, Jiangsu, Jiangxi, Sichuan, **Taiwan**, Tibet, Yunnan, Zhejiang.

1) 地桃花 dìtáohuā „zemský broskvový květ“.

1) 野棉花 yěmiánhuā „květ divoké bavlny“.

11.1 Pícniny – trávy

V názvu často obsahují znak 草 tráva.

Axonopus affinis ze Stř. Ameriky ve vlhkém tropickém pásmu Číny.

1) 类/類地毯草 Lèi dìtǎn cǎo „Druh červenokobercové trávy“, stejný název na Taiwanu.

Axonopus compressus původně z tropické střední Ameriky. V ČLR zdomácněl Fujian, Guangdong, Guangxi, Guizhou, Hainan, **Taiwan**, Yunnan.

1) 地毯草 dìtǎn cǎo „Kobercová tráva“, stejný název i na Taiwanu.

vousatka *Bothriochloa sp.* Rozšířena kosmopolitně v trop. subtrop. i teplých oblastech.

1) 孔颖草 Kǒng yǐng cǎo „nová Konfuciova tráva“.

1) 臭根子草 chòugēnzi cǎo „tráva se špatným kořenem“.

Bouteloua curtipendula z Ameriky, po celé ČLR.

1) 垂穗草 chuísuìcǎo „tráva s převislým klasem“.

Bouteloua gracilis

1) 格兰马草 gélánmǎcǎo Výklad nejasný.

prstnatka *Chloris*

Chloris barbata z Afriky. Guangdong, **Taiwan**.

1) 孟仁草 mèngréncǎo „Tráva rostoucí v prvním měsíci období“ stejný název na Taiwanu.

Chloris gayana původně africká, rozšířená v tropech a subtropech.

1) 非洲虎尾草 Fēizhōu hǔwěicǎo „Africký tygří ocas“ stejné jméno používáno i na Taiwanu pravděpodobně kvůli odlišení od Taiwanského druhu 台湾虎尾草, který zde jako původně čínský druh ale neuvádím.

Chloris pycnothrix v Yunnanu.

1) 异序虎尾草 yìxùhǔwěicǎo „Jiný tygří ocas“ viz předchozí a následující heslo.

Chloris virgata dříve též ***Ch. Caudata*** – prstnatka ocasatá (navržený český překlad) Gansu, Hebei, Heilongjiang, Henan, Jiangsu, Jilin, Liaoning, Vnitřní Mongolsko, Ningxia, Qinghai, Shaanxi, Shandong, Shanxi, Sichuan, Xinjiang, Tibet, Yunnan.

1) 虎尾草 hǔwěicǎo „Tráva tygří ocas“ pravděpodobně stejně jako původní latinský název odkazuje na podobu trávy, stejný název na Taiwanu. Nejjednodušší název implikuje, že je to 1. z druhů prstnatek, který se ocitl v Číně, může však také poukazovat na to, že je to po Číně nejvíce rozšířený druh.

troskut *Cynodon*

Cynodon arcuatus pouze na **Taiwanu**.

1) 恒春狗牙根 héngchūngǒuyágēn „Troskut věčného jara“ odkazuje k místu?

troskut prstnatý *Cynodon dactylon* Fujian, Gansu, Guangdong, Hainan, Hubei, Jiangsu, Shaanxi, Shanxi, Sichuan, **Taiwan**, Yunnan, Zhejiang.

1) 狗牙根 gǒuyá gēn „Kořen (ve tvaru) psiho zubu“, název zjevně odkazuje na původní latinský název a zároveň na charakteristiku rostliny, stejný název také na Taiwanu.

Cynodon radiatus/ Cynodon arcuatus Guangdong , Hainan, **Taiwan**.

1) 弯穗狗牙根 wānsuì gǒuyá gēn „troskut s křivým klasem“.

1) 恒春狗牙根 héngchūn gǒuyá gēn „troskut věčného jara“.

rosička *Digitaria* sp

1) 马唐 mǎtáng Nejspíše fonetický přepis ale nejasné kterého slova.

milička *Eragrostis* sp.

1) 画/ 畫眉草 huàméi cǎo „Drozdí tráva“ nebo „tráva načerněného obočí“ stejný název na Taiwanu.

Hyparrhenia filipendula Yunnan.

1) 毛穗苞茅 máosuì bāomáo „tráva s chupatými klasními pupeny“.

proso (guinejská tráva) *Panicum maximum* druh z tropické Afriky, Guangdong, Taiwan.

1) 大黍 dàshǔ Stejný název na Taiwanu „velké proso“ (proso *Panicum milliaceum* je čínský druh).

Panicum coloratum z Afriky.

1) 光头/ 頭黍 guāngtóushǔ „Plešaté/ lysé proso“ stejný název na Taiwanu.

Panicum virgatum z Mexika.

1) 柳枝稷 liǔzhī jì „sklizeň z vrbové větvičky“.

paspal *Paspalum conjugatum* z rovníkové Ameriky Fujian, Guangxi, Hainan, Hong Kong, Taiwan, Yunnan.

1) 两/ 兩耳草 liǎng'ěr cǎo „Tráva s oběma ušima“ stejný název na Taiwanu.

Paspalum dilatatum z jižní Ameriky Fujian, Guangxi, Guizhou, Hong Kong, Hubei, Shanghai, Taiwan, Yunnan, Zhejiang.

1) 毛花雀稗 máohuā quèbài „Vrabčí ježatka s chlupatými květy“ stejný název na Taiwanu.

Paspalum notatum z tropické střední Ameriky. Fujian, Gansu, Hebei, Yunnan.

1) 百喜草 bǎixǐ cǎo „tráva sta štěstí“

Paspalum urvillei z Jižní Ameriky Fujian, Hong Kong, **Taiwan**.

1) 丝毛雀稗 sīmáo quèbài „vrabčí ježatka s nitřovými chlupy“

I) 吳氏雀稗 wúshì quèbài „vrabčí ježatka rodiny Wu“ - snad odkaz na latinský název *urvillei* jež rovněž odkazuje na příjmení.

Paspalum virgatum z Ameriky, na severu **Taiwanu**.

1) 粗秆/ 稗雀稗 cūgǎnquèbài „Vrabčí ježatka s tlustým stonkem“ stejný název na Taiwanu.

dochan / „sloní tráva“ *Pennisetum purpureum* z Afriky Fujian, Guangdong, Guangxi, Hainan, Jiangsu, Jiangxi, Sichuan, **Taiwan**, Yunnan.

1) 象草 xiàngcǎo „Sloní tráva“ stejný název na Taiwanu.

Pennisetum clandestinum

1) 铺地狼尾草 pūdilángwěicǎo „Chodníkový dochan psárkovitý“, 狼尾草 „tráva vlčí ocas“ je název původně čínské trávy česky zvané dochan psárkovitý (*Pennisetum alopecuroides*), stejný název i na Taiwanu.

bér *Settaria palmifolia* Anhui, Fujian, Guangdong, Guangxi, Guizhou, Hainan, Hubei, Hunan, Jiangxi, Sichuan, **Taiwan**, Tibet, Yunnan, Zhejiang.

1) 棕叶/ 棕葉 狗尾草 zōngyèàngwěicǎo „Palmolistý dochan psárkovitý“ překlad latinského názvu viz předchozí heslo, stejný název na Taiwanu.

čirok súdánský *Sorghum sudanense* z Afrického Súdánu. Anhui, Beijing, Fujian, Guizhou, Heilongjiang, Henan, Vnitřní Mongolsko, Ningxia, Shaanxi, Xinjiang, Zhejiang.

1) 苏丹草 Sūdān cǎo „súdánská tráva“.

čirok halepenský *Sorghum halepense* původní ve Středomoří a Indii Anhui, Fujian, Guangdong, Hainan, Sichuan, **Taiwan**, Yunnan.

1) 石茅 shímáo „kamenná tráva“.

I) 詹森草 Zhānsēn cǎo „tráva upovídáného lesa“

12.2 Pícniny – luskoviny

kajan *Cajanus*

kajan indický *Cajanus cajan* dříve *Cajanus indicus* snad z tropické Afriky. Fujian, Guangdong, Guangxi, Guizhou, Hainan, Hunan, Jiangxi, Sichuan, Taiwan, Yunnan, Zhejiang.

1) 木豆 mùdòu „Dřevité boby“ je to keřovitá bylina. Stejný název na Taiwanu.

Cajanus scarabaeoides

1) 蔓草虫豆 màncǎohóngdòu „plazivá housenka“.

1) 蔓蟲豆 wànchóngdòu „révovitá housenka“ odkazuje na popínavost vinné révy – rostlina je popínavá.

Calopogonium mucinoides

1) 毛蔓豆 máowàndòu „chlupatý révový bob“ z tropické Ameriky jižní Guangdong, jižní Guangxi, Hainan, **Taiwan**, Yunnan (Xishuangbanna).

1) 擬大豆 nǐdàdòu „falešná sója“.

Centrosema pubescens ze střední a jižní Ameriky Guangdong, Hainan, Jiangsu, **Taiwan**, Yunnan.

1) 距瓣豆 jùbàndòu „Bob vzdálených částí“ snad odkazuje na to, že semena v lusku jsou poměrně daleko od sebe.

1) 山珠豆 shānzhūdòu „mangostýnový bob“.

Clitoria ternatea z tropické Ameriky Fujian, Guangdong, Guangxi, Hainan, **Taiwan**, Yunnan, Zhejiang.

1) 蝶豆 diédòu „Motýlovitý bob“, stejný název na Taiwanu.

Crotalaria incana původ nejasný Anhui, Guangdong, Guangxi, Jiangsu, **Taiwan**, Yunnan, a Zhejiang.

1) 圆叶猪屎豆 yuányè zhūshǐ dòu „Bob prasečího hovínka s kulatými listy“ význam tohoto bizarního pojmenování není zcela jasný.

1) 恆春野百合 héngchūnyěbǎihé „lilie věčného jara“.

Cyamopsis tetragonoloba ze severozápadní Indie Yunnan.

1) 瓜儿豆 guāer dòu „dýňový bob“.

Desmodium intortum z tropické Ameriky, na **Taiwanu**.

1) 扭曲山蚂蝗 niǔqū shānmǎhuáng „zkroucená horská pijavice“ Lusk této rostliny lehce připomíná pijavici.

I) 西班牙三葉草 Xībānyásānyècǎo „španělský jetel“.

Desmodium tortuosum ze Střední Ameriky, Guangdong.

1) 南美山蚂蝗 Nán Měi shānmǎhuáng „Jihoamerická horská pijavice“ viz předchozí heslo.

indigovník barvířský/ modřil srpatý *Indigofera tinctoria* či *I. indica* Snad ze západní Afriky. Severozápadní Anhui, Guangdong, Guangxi, Guizhou, Hainan, **Taiwan**, a Yunnan.

1) 木藍 / 藍 mùlán „Modrý strom“ používá se na výrobu modrého barviva – indiga, stejný název na Taiwanu.

Indigofera hirsuta z jižní Asie. Fujian, Guangdong, Guangxi, Hainan, **Taiwan**, jihovýchodní Yunnan, Zhejiang.

1) 硬毛木藍 yìngmáo mùlán „indigovník s tvrdými chlupy“

I) 毛木藍 máo mùlán „chlupatý indigovník“.

Indigofera cordifolia Guangdong.

1) 心叶木藍 xīnyè mùlán „Indigovník se srdcovitými listy“ překlad latinského přídomku.

Indigofera linifolia severní Sichuan, Taiwan, Yunnan.

1) 单叶木藍 dānyè mùlán „jednolistý indigovník“.

I) 細葉木藍 xìyè mùlán „úzkolistý indigovník“.

Lespedeza cuneata Fujian, Gansu, Guangdong, ?Guizhou, ?Hainan, Henan, Hubei, Hunan, ?Jiangsu, Shaanxi, Shandong, Sichuan, **Taiwan**, Tibet, Yunnan, ?Zhejiang.

1) 截叶铁扫帚 jiéyè tiěsàozhōu „stříhanolisté železné koště“

I) 鐵掃帚 tiěsàozhōu „železné koště“.

II) 千里光 qiānlǐguāng „plazivý starček“.

tolice arabská/ vojtěška/ lucerka *Medicago arabica* ze Středomoří Fujian, Guangdong, Guangxi, Hainan, Hunan, Jiangsu.

1) 褐斑苜蓿 hèbān mùxū „hnědě tečkovaná vojtěška“.

tolice setá / vojtěška *Medicago sativa* asi ze severní Evropy, po celé Číně.

1) 紫苜蓿 / 苜蓿 zǐ mùxu „Purpurová vojtěška“ znaky 苜蓿 jsou používané pouze pro tuto rostlinu. Stejný název na Taiwanu.

(kudzu) ***Pueraria phaseoloides*** z Indie Guangdong, Guangxi, **Taiwan**, Yunnan, Zhejiang.

1) 三裂叶野葛 sānlì yè yěgē „jasmín s na 3 díly rozdělenými listy“.

I) 假菜豆 jiǎ cài dòu „falešná fazole“.

Sesbania grandiflora pravděpodobně z Indonésie a Malajsie. Fujian, Guangdong, Guangxi, Hainan, **Taiwan** a Yunnan.

1) 大花田菁 dà huā tián jīng „velkokvětá polní svěžest“. Stejný název na Taiwanu.

(brazilská vojtěška) ***Stylosanthes guianensis*** z Mexika a severní Argentiny Guangdong a Taiwan.

1) 圭亚那笔花豆 Guīyànà bǐ huā dòu „Gvajanský magnoliový bob“ 笔花 je jiným označením pro magnolii.

I) 笔花豆 bǐ huā dòu „magnoliový bob“.

jetel *Trifolium* sp. Původně z oblasti Středozemního moře, v ČLR introdukováno 13 (evropských 250) druhů z toho na Taiwanu 3 – zde uvádím pouze tyto tři.

1) 车轴草 chēzhóucǎo „loukoťová bylina“.

jetel luční *Trifolium pratense*

1) 红车轴草 hóng chēzhóucǎo „červený jetel“.

I) 紅菽草 hóngshūcǎo „červenosemenná bylina“.

jetel plazivý *Trifolium repens*

1) 白车轴草 bái chēzhóucǎo „bílý jetel“.

I) 菽草 shūcǎo „bylina se semeny“

jetel pochybný *Trifolium dubium*

1) 钝叶车轴草 dùnyè chēzhóucǎo „hloupolistý jetel“.

I) 黃菽草 huángshūcǎo „žlutosemenná bylina“.

11.3 Ostatní pícniny

albízia *Albizia lebeck* z tropické Afriky Fujian, Guangdong, Guangxi, Hainan, **Taiwan**.

1) 阔荚合欢 kuòjiá héhuān „širokoluská albízia“.

I) 大葉合歡 dà yè héhuān „velkolistá albízia“.

albízia *Albizia julibrissin* ze Středomoří Anhui, Fujian, Gansu, Guizhou, Henan, Hubei, Hunan, Jiangsu, Jiangxi, ?Liaoning, ?Shaanxi, Shandong, Shanxi, **Taiwan**, Yunnan, Zhejiang.

1) 合欢/歡 héhuān Stejný název na Taiwanu.

lebeda *Atriplex nummularia* z Austrálie, na **Taiwanu**.

1) 大洋洲滨藜 Dà yáng Zhōu bīnlǐ „pobřežní merlík z Oceánie“.

I) 台灣濱藜 táiwān bīnlǐ „taiwanský merlík“.

vodní hyacint *Eichhornia crassipes* z Brazílie. Anhui, Fujian, Guangdong, Guangxi, Guizhou, Hainan, Hebei, Henan, Hubei, Hunan, Jiangsu, Jiangxi, jižní Shaanxi, Shandong, Sichuan, **Taiwan**, Yunnan, Zhejiang.

1) 凤眼蓝 fèngyǎnlán „Krásnooká modř“ rostlina totiž kvete modře.

I) 布袋蓮 bùdài lián „Lotos plátěná taška“ - vodní rostlina se drží na hladině svými v měchýřky zduřelými listy – proto snad plátěná taška, lotos odkazuje na to, že se jedná o kvetoucí vodní rostlinu.

II) 鳳眼蓮 fèngyǎnlián „Krásnooký lotos“ viz jméno v ČLR.

III) 浮水蓮花 fúshuǐ liánhuā „na hladině plovoucí lotosový květ“.

Leucaena leucocephala dříve *Mimosa leucocephala* z tropické Ameriky Fujian, Guangdong, Guangxi, Guizhou, Hainan, **Taiwan**, Yunnan.

1) 银合欢 yínhéhuān „stříbrná albízie“. Stejný název používán na Taiwanu.

Opuncie indická/ nopál *Opuntia ficus-indica* z Mexika. Západní Guangxi, Guizhou, jihozápadní Sichuan, jihovýchodní Tibet, Yunnan.

1) 梨果仙人掌 líguǒ xiānrénzhǎng „malvicový kaktus“.

12 Technické rostliny

12.1 Elastomery

Plodiny obsahují znak 胶 jiāo – guma.

kaučukovník brazilský *Hevea brasiliensis* z Amazonie. Jižní Fujian, Guangdong, Guangxi, Hainan, **Taiwan**, Yunnan.

1) 橡胶树 xiàngjiāoshù „gumový strom“.

I) 巴西橡皮樹 Bāxī xiàngpíshù „brazilský strom s dubovou kůrou“.

maniok kaučukový *Manihot glaziovii* z Brazílie. Jižní Guangdong, Guangxi, Hainan.

1) 木薯胶 mùshǔjiāo „kassavová guma“.

12.2 Gumy a slizy

guar *Cyamopsis tetragonoloba* ze střední Afriky nebo severozápadní Indie, pěstován v západním Yunnanu.

1) 瓜儿豆 guā'ěrdòu „Dýňový bob“ jedná se o rostlinu z čeledi bobovité (fabaceae).

Lannea coromandelica z Indie. Jihovýchodní Guangdong, jižní Guangxi, jižní Yunnan.

1) 厚皮树 hòupíshù „strom s tlustou kůrou“.

Sterculia sp. z Přední Indie.

1) 苹/蘋婆 píngpó „strom jablka staré dámy“, stejný název na Taiwanu.

12.3 Pryskyřice

damaróň *Agatis dammara* z Indonésie a Malajsie. Fujian, Guangdong.

1) 贝壳杉 bèiqiào/ bèiké shān „škeblová čínská jedle“

rasamala *Altingia excelsa* dřívě ***Liquidambar altingiana*** z Bhutanu, Indie, Indonésie. jihovýchodní Tibet (Médog Xian), jihovýchodní Yunnan.

1) 细青皮 xìqīngpí „úzká cesmína (*Ilex macropoda*)“

dvojkřídláč *Dipterocarpus turbinatus* z Bangladéše, Kambodži, Indie, Laosu, Barmy, Thajska, Vietnamu. V Číně pěstován v jižním a západním Yunnanu.

1) 羯布罗香 jiébùluóxiāng Asi fonetický přepis latinského názvu + slovo vůně.

ambroň *Liquidambar formosana* Pěstován v Anhui, Fujianu, Guangdongu, Guizhou, Hainanu, Hubei, Jiangsu, Jiangxi, Sichuanu, **Taiwanu**, Zhejiangu.

1) 枫香树 fēngxiāngshù „Strom s javorovou vůní“ připomíná totiž javor.

I) 枫香 fēngxiāng „javorová vůně“.

Liquidambar styraciflua

I) 甜枫 tiánfēng „Sladký javor“ míza se používá jako žvýkací guma 口香糖.

borovice přímořská *Pinus pinaster* z jižní Evropy a severní Afriky. Jiangsu, Jiangxi.

1) 海岸松 hǎi'ànsōng „pobřežní borovice“.

I) 法國海岸松 Fǎguóhǎi'ànsōng „francouzská pobřežní borovice“.

borovice halepská *P. Halepensis* ze Středomoří, vyskytuje se na **Taiwanu**.

II) 哈列布松 hǎlièbùsōng „fonetický přepis slova halepensis + borovice“

Pinus longifolia z Pakistánu a Indie.

I) 長葉松 chángyè sōng „dlouholistá borovice“.

II) 喜馬拉雅松 xǐmǎlāyǎ sōng „himalajská borovice“.

Pinus merkusii Indočína

I) 南洋松 Nányáng sōng „borovice z Jižních moří“.

II) 呂宋松 Lǚsòng sōng „Luzonská borovice“.

Pinus caribaea v karibské oblasti.

1) 加勒比松 jiālēibǐ sōng „karibská borovice“.

pistácie *Pistacia weinmanniifolia* z Barmy, jihozápadní Guangxi, jihozápadní Guizhou, jihozápadní Sichuan, jihovýchodní Tibet, Yunnan.

1) 清香木 qīngxiāngmù „dřevo jemné vůně“ aromatické sloučeniny v listech se používají na výrobu vonných tyčinek.

Shorea robusta z Přední a Zadní Indie. Severovýchodní Tibet.

1) 娑罗双 suōluóshuāng Snad fonetický přepis slova Shorea.

styrač

Styrax benzoides z Laosu, Barmy, Thajska, Vietnamu. Pěstuje se pouze v jižním Yunnanu.

1) 滇南安息香 Diānnán ānxīxiāng Zkrácenina pro Yunnan + zbytek z tohoto názvu a slovo benzoin. Ačkoliv se z pryskyřice tohoto stromu získává tzv. „benzoe“ její hlavní složkou není benzoin, ale kyselina benzoová. Nicméně v názvu tohoto stromu (latinském i čínském) je slovo benzoin.

Styrax tonkinensis z Kambodji, Thajska, Vietnamu. Fujian, Guangdong, Guangxi, Guizhou, Hunan, Jiangxi, Yunnan.

1) 越南安息香 Yuènnán ānxīxiāng „Vietnamský benzoin“ viz předchozí heslo.

12.4 Třísloviny

akácie *Acacia mearnsii* z Austrálie Fujian, Guangdong, Guangxi, Sichuan, **Taiwan**, Yunnan, Zhejiang.

1) 黑荆 hēijīng „černý drmek (*Vitex*)“

Acacia dealbata z Austrálie Fujian, Guangxi, Guizhou, Sichuan, **Taiwan**, Yunnan, Zhejiang.

1) 银荆 yínjīng „stříbrný drmek“.

I) 银栲 yínkǎo „stříbrný mangrov“.

II) 德爾栲 déěr kǎo „význam prvních 2 znaků nejasný + mangrov“.

Acacia pycnantha

I) 金栲 jīn kǎo „zlatý mangrov“

Avicennia marina mangrovový keř z východní Afriky, jižní a jihovýchodní Asie, severní Austrálie. Fujian, Guangdong, Hainan, Taiwan.

1) 海榄雌 hǎilǎncí „Mořský olivový ptáček“ poslední znak znamenající samici ptáka by snad mohl být chybným kalkem latinského jména, které je odvozeno od jména lékaře Aviceny nikoli od slova avis (ptáka, v latině femininum).

I) 海茄冬 hǎiqiédōng Snad „v zimě spící mořský lilek“. (viz kořenovník)

Bruguiera gymnorrhiza mangrov z východní Afriky a jihovýchodní Asie.

1) 木榄 mùlǎn „Dřevitá oliva“ Modrozelené listy připomínají olivovník.

sapan *Caesalpinia digyna* z Indie Hainan, Yunnan.

1) 肉荚 云实 ròujiáyúnshí „vyřčená pravda masitého lusku“.

kořenovník *Rhizophora mucronata* dříve *Mangium candelarium*/ *Rhizophora candelaria*/ *R. longissima*/ *Rhizophora macrorrhiza*. Mangrov pobřeží Afriky a jihovýchodní Asie. **Taiwan**.

1) 红茄冬 hóngqiédōng „v zimě spící červený lilek“. (viz *Avicenia marina*)

I) 五梨跤 wǔlǐjiāo „pětihruškové padání“ Plody snad mohou připomínat hrušku, rostou ve skupinách po 3-8 (5?) klíči přímo na stromě a pak padají do bahna pod ním.

Sonneratia alba Hainan.

1) 杯萼海桑 bēièhǎisāng „mořská moruše s pohárovitým kalichem“.

Sonneratia caseolaris Hainan.

1) 海桑 hǎisāng „mořská moruše“

Terminalia catappa též *Buceras catappa*, *Terminalia mauritania*, *Terminalia procera*, *Myrobalanus catappa*. Guangdong, Hainan, Taiwan (včetně Lan Yu), jihovýchodní Yunnan.

1) 榄仁树 lǎnrénshù „strom olivového jádérka“.

I) 榄仁 lǎnrén „olivové jádérko“.

Terminalia chebula dřive ***Myrobalanus chebula*** Z Jihovýchodní Asie. Západní Yunnan; pěstován ve Fujianu, Guangdongu, Guangxi (Nanning) a na **Taiwanu** (Nantou).

1) 诃/ 诃子 hēzǐ „Hubovač“ ale už dávno zaužívané jméno pro léčivou rostlinu čínské tradiční medicíny. Stejný název na Taiwanu.

I) 诃梨勒 hēlílēi „nadávat +hruška +svazovat“.

12.5 Barviva

akácie katechová/ kapinice katechová *Acacia catechu* z Přední Indie. Divoce v Yunnanu (Lincang, Xishuangbanna); Pěstovaná ve Fujianu, Guangdongu, Guangxi, na Hainanu, **Taiwanu** v Yunnanu, Zhejiangu.

1) 儿/ 兒茶 érchá Název z čínské medicíny. Stejný také na Taiwanu.

I) 何仙藥 héxiānyào „elixír na vše“

oreláník barviřský/ bixa *Bixa orellana* z tropické Ameriky Guangdong, Taiwan, Yunnan.

1) 红木 hóngmù „Červené dřevo“ používá se na výrobu červeného barviva.

I) 臙脂樹 yānzhi shù „Strom s olejem na růž“ odkazuje na použití barviva v kosmetice.

sapan *Caesalpinia sappan* Indie, Indočína a Malajsie. Fujian, Guangdong, Guangxi, Guizhou, Hainan, Sichuan, **Taiwan**, Yunnan.

1) 苏/ 蘇木 sūmù „oživovací dřevo“.

I) 蘇方 sūfāng Význam nejasný.

Haematoxylum campechianum ze Střední Ameriky. Guangdong (Guangzhou), **Taiwan**, Yunnan.

1) 采木 cǎimù „sběrací dřevo“

morinda *Morinda citrifolia* Guangdong, Hainan, **Taiwan**.

1) 海濱木巴戟 hǎibīn mùbājiǐ „pobřežní ocasatý trojzubec“.

I) 檫樹 xíshù „povolávací strom“.

líčidlo *Phytolacca acinosa* z jihovýchodní Asie. Anhui, Fujian, Guangdong, Guangxi, Guizhou, Hebei, Henan, Hubei, Jiangsu, Liaoning, Shaanxi, Shandong, Sichuan, **Taiwan**, Tibet, Yunnan, Zhejiang.

1) 商陆 shānglù „obchodní zem“

I) 台灣商陸 Táiwān shānglù „Taiwanská obchodní zem“. **Zde uvádí *Flora of Taiwan Checklist* zřejmě chybně zjednodušený znak pro Tái.**

Phytolacca americana ze Severní Ameriky Anhui, Fujian, Guangdong, Guizhou, Hebei, Henan, Hubei, Hunan, Jiangsu, Jiangxi, Shaanxi, Shandong, Sichuan, **Taiwan**, Yunnan, Zhejiang.

1) 垂序商陆 chuí xù shānglù „líčidlo (obchodní zem) visícího rozkazu“

I) 美洲商陸 Měizhōu shānglù „americké líčidlo“

mořena *Rubia tinctorum* ze Středozeří a zemí Blízkého východu. Xinjiang.

1) 染色茜草 rǎnsè qiàncǎo „Barvící alizarinová bylina“ respektive „barvící mořena“ protože existují také domácí druhy rodu *Rubia* (např. *Rubia cordata*), používané ke stejnému účelu: barvení.

12.6 Insekticidy

tabák *Nicotiana glauca* z Argentiny pěstován všude v Číně

1) 光烟草 guāng yāncǎo „pouhý tabák“

13 Rostliny jiného hospodářského významu

Zde je za odrážkou uveden jejich význam.

přesličník

Casuarina equisetifolia Fujian, Guangdong, Guangxi, **Taiwan**, Yunnan, Zhejiang.

- použití na zpevnování pobřežních písků, na dřevo a jako lék

1) 木麻黄 mù má huáng „dřevnatá konopná žlut“ Stejný název i na Taiwanu.

Casuarina cunninghamiana z Austrálie. Fujian, Guangdong, Guangxi, Hainan, **Taiwan**, Zhejiang .

1) 细枝木麻黄 xìzhī mù máhuáng „přesličník jemných větví“

1) 肯氏木麻黄 kěnrshì mù máhuáng První 2 znaky jsou snad fonetický přepis slova *Casuaria*.

povijnice *Ipomoea pes-caprae* Fujian, Hainan, **Taiwan**, Zhejiang.

- zpevňuje pobřežní písky, léčivka

1) 厚藤 hòuténg „tlustý ratan“

Parkinsonia aculeata z tropické Ameriky, pěstovaná na Hainanu.

- dobře snáší vítr, zimu i sucho – větrolamy, léčivka

1) 扁轴/ 軸木 biǎnzhóumù „plochoosé dřevo“. Stejný název používán také na Taiwanu.

dub korkový *Quercus suber* ze Středomoří. Uvádí jej pouze *Flora of Taiwan Checklist*.

- kůra se používá k různým účelům (korek)

1) 西班牙栓皮櫟 Xībānyá shuānpíli „Španělský dub proměnlivý (*Quercus variabilis*) je domácí čínský druh.

Algarrobo Samanea saman/ Albizia saman, Calliandra saman, C. tubulosa/ Enterolobium saman/ Inga cinerea/ I. salutaris/ I.saman/ Mimosa pubifera/ M.saman/ Pithecellobium cinereum,/ P. saman z Mexika.Hainan, **Taiwan**, Yunnan

– cenné jádro dřeva

1) 雨树 yǔshù „dešťový strom“

1) 雨豆樹 yǔdòushù „Strom dešťových bobů“ strom totiž plodí lusky.

mýdelník pravý *Sapindus saponaria* Anhui, Fujian, Guangdong, Guangxi, Guizhou, Hainan, Henan, Hubei, Hunan, Jiangsu, Jiangxi, Sichuan, **Taiwan**, Yunnan, Zhejiang.

- plodí mýdlové ořechy, které se používají k praní, má také lékařské využití.

1) 无/ 無患子 wúhuànzi „Bezstarostnáč“. Stejný název také na Taiwanu, kde označuje také *Sapindus mukorossii*.

Diskuse a závěr

Porovnáme-li názvy rostlin, které se vyskytují jak v ČLR, tak na Taiwanu, zjistíme, že se shodují pouze ve 40% z celkem 265 v práci uvedených taxonů. Bylo zjištěno, že vědecké názvy rostlin se úplně shodují v některých skupinách užitkových rostlin a to hlavně ve skupinách obilnin a travních píceň, zatímco ve skupinách jako jsou textilní plodiny, rostliny pro získávání tříslovin či barviv je tomu naopak. V ostatních skupinách poměr stejných a nestejných názvů kolísá a k učinění hodnověrných závěrů by zřejmě bylo nutno vytvořit rozsáhlejší podobné studie orientované na jednotlivé skupiny užitkových rostlin.

Můj osobní názor je, že v některých případech je odlišnost názvů v ČLR a Taiwanských pouze jakoby křečovitě vynucená a snad i záměrná. Například lebeda *Atriplex nummularia* je v ČLR 大洋洲滨藜 a na Taiwanu 台灣濱藜, vodní hyacint *Eichhornia crassipes* je v ČLR 凤眼蓝 a na Taiwanu 鳳眼蓮. Na rozdíl od *Flora of China* která uvádí ve většině případů jeden výraz pro danou rostlinu, *Flora of Taiwan Checklist* uvádí téměř pokaždé výrazů několik. To by poukazovalo na to, že botanické názvosloví na Taiwanu je méně ustálené a spíše vychází z lidových označení. Také si myslím že by, vzhledem k současným sjednocujícím trendům, mohlo dojít ke sjednocení národního (alespoň) vědeckého názvosloví rostlin v obou Čínách.

Problematické je, že v pramenu *Flora of Taiwan Checklist* se vyskytují překlepy a chyby v latinských názvech rostlin. Bylo to odhaleno při nahlédnutí do seznamu druhů některých početnějších druhů (např. *Citrus panadisi* místo *paradisi*). Tyto mohlo vést k neuvedení názvů některých druhů v práci, protože je nebylo možno přes latinská jména nalézt. Proto bych doporučila tento pramen revidovat.

Vochalův slovník v 77% případů název rostlin, nebo i jejich plodů vůbec neuvádí, překvapivě však například neuvádí ani slovo borovice. To je ale vzhledem k jeho rozsahu pochopitelné. V několika případech (lablab, olivovník) je dokonce uvádí špatně nebo nepřesně.

Co se týče slovo tvorby názvů introdukovaných rostlin, zjistíme, že je silně spjata s využitím rostliny. V názvosloví převažují indukované neologizmy a hybridní kalky. Některé názvy jsou tvořeny znaky zvláště vytvořenými pro určitou rostlinu což poukazuje na dávnou introdukci druhu do Číny.

V názvech obilovin se nejčastěji objevují znaky označující některé z původně čínských či dlouhou dobu pěstovaných obilovin jako je 麦 / - 麥 s významem „pšenice“ anebo

„pomalu rostoucí obilovina“. Druhým v názvech se často vyskytujícím znakem je 米 mǐ „rýže“. V 2. znaku názvu se většinou vyskytuje radikál 艹 cǎo (tráva).

Většina luskovin má ve svém čínském názvu znak 豆(dòu), který se ale vyskytuje i ve jménech hlíznatých resp. škrobnatých rostlin (kapitola 3) a píceň (12.2). V názvu škrobnatých rostlin se dále často objevují znaky 芋 yù (pro taro) či 薯 shǔ (pro jamy), které označují hlízy.

Názvy ovoce by se daly rozřadit na slova s obsahem znak 番, 梨, 果, 桃 a 瓜, skupinu obsahující ve svém jméně názvy země původu (většinou jádroviny tj. Ořechy) a ostatní jména. Názvy koření a aromatických rostlin obsahují často znak určující charakter jejich habitu (菜, 草), vůně či chuti (香, 辣, 甘, 甜) a nezřídka také název jiného v Číně častějšího či snad i původního koření (薄荷, 芹, 姜, 茴), relativně časté jsou také fonetické výpůjčky z jiných jazyků. V názvech pochutin, se často vyskytují jména produktů, pro které je daná rostlina pěstovaná.

V názvech textilních rostlin je často obsažen znak 麻. Z čehož je možno vyvozovat že konopí seté je v Číně chápáno vždy primárně jako textilní plodina a nikoli droga.

Travné pícniny často obsahují znak 草, nebo jiné označení traviny. Elastomery obsahují znak 胶 a rostliny pěstované pro pryskyřice zase často znak 松.

Překvapivé je zjištění, že rostlinná barviva relativně zřídka obsahují vyjádření jejich barvy.

Některé skupiny užitkových plodin nejeví žádné zvláštní sjednocující znaky sem patří skupina olejnin, gum a slizů, tříslovin a omamných drog.

Výsledky práce potvrdily, že by bylo více vhodné, používat ve všech slovnících středního a velkého rozsahu vedle názvu druhu v daném jazyce striktně také latinská označení (vědecké názvy) a to zřejmě jak u rostlin tak i u živočichů. Vhodné by také bylo upřesnit, v které části Číny se ten který název používá. Názvy v národních jazycích totiž nejsou ustálené jak u nás, tak v obou Čínách a může tak snadno dojít ke zbytečným oboustranným záměnám. Bohužel tato praxe dodnes není ve slovnících běžná.

Resume

The aim of this bachelor thesis is primarily to compare scientific names of used plants in PRC and on Taiwan. The research was based upon the names given in Flora of China and Flora of Taiwan Checklist available online at www.efloras.org. The second aim was

to compare those names with Czech-Chinese and Chinese-Czech Vocabulary by Jaromír Vochala. And finally the third aim was to help fellow Czech learners of Chinese to remember Chinese names of plants more easily.

To achieve this, plants were divided into groups according to usage which showed us that Chinese names are indeed based on the manner of their usage. In the next step Chinese names were translated into Czech as literally as possible so as to reflect the nature of the plant.

It was proved that the scientific names of used plants differ in 81 cases out of 145 according to the manner of their usage. Names for cereals and fodder plants, for example, remain the same, whereas plants used for making fabrics or colours differ in many cases.

Therefore the author believes that it would be appropriate to state in medium to large dictionaries both the Continental Chinese and Taiwanese as well as Latin names of plants (and animals) to avoid confusion.

Seznam literatury

Dictionary of Seed Plants Names Latin-Chinese-English. Beijing: Kexuechubanshe 2001, 1393 s.

VALÍČEK, Pavel. *Užitkové rostliny tropů a subtropů*. Praha: Academia 2002. 486 s.

VOCHALA, Jaromír. *Čínsko-český česko-čínský slovník*. Voznice: Leda 2003. 614 s.

HOLUB, Josef, LYER, Stanislav: *Stručný etymologický slovník jazyka českého se zvláštním zřetelem k slovům kulturním a cizím*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1978. s. 483

MILLER, Roy Andrew. **The Etymology of Chinese 'liu 'Pomegranate'**. *Language* roč.27, č. 2 s. 154-158

KÁBRT, Jan, dr. , KUCHARSKÝ, Pavel, dr., SCHAMS Rudolf, dr., VRÁNEK, Čestmír dr., WITTICHOVÁ, Drahomíra dr., ZELINKA, Vojtěch: *Latinsko-český slovník*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1991. 483 s.

SCHAFER, Edward H., Jr, **Notes on a Chinese Word for Jasmine**. *Journal of the American Oriental Society*, Jan. - Mar., 1948, roč. 68, č. 1 , s. 60-65

OLIVOVÁ, Lucie. *Tabák v čínské společnosti 1600 – 1900: Historická studie o tabáku v čchingské kultuře a společnosti*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci 2005. 198 s.

PAVLIŠ, Jindřich, KOBLÍŽEK, Jaroslav, JELÍNEK, Petr. *Užitkové rostliny tropů a subtropů*. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně 2002. 119 s.

Kolektiv. *Zahradnický slovník naučný 4*. Praha: ÚZPI 1999.

MATTHIOLI, Petr Ondřej. *Herbář, jinak bylinář, velmi užitečný*. Přel. Hájek z Hájku, Tadeáš. Praha: Odeon 1982. 333 s.

Internet:

<http://www.zhongwen.com> (13. 5. 2011)

<http://www.efloras.org> (13. 5. 2011) Flora of China a Flora of Taiwan Checklist.

<http://databaze.dendrologie.cz/> (23.4. 2011)

Seznam příloh:

1. abecední seznam názvů rostlin řazený dle češtiny
2. abecední seznam názvů rostlin řazený dle latiny